

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
ÄRIÕIGUSE JA INTELLEKTUAALSE OMANDI ÕPPETOOL

Glen Roosaar

SEADUSES KOHUSTUSE KOHTA SÄTESTATU KOHALDAMINE MITTETÄIELIKELE
KOHUSTUSTELE

Bakalaureusetöö

Juhendaja: prof I. Kull

2013

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Eraõiguse üldsätete kohaldamine mittetäielike kohustustele ning õiguspõhimõtete roll mittetäielike kohustuste sisustamisel	5
1.1. Üldsätete ja menetlusnormistike kohaldamine	5
1.2. Eraõiguse põhimõtete arvestamine sätete kohaldamisel mittetäielikele kohustustele	6
2. Kohustuse rikkumise ja vastutuse sätete kohaldamine mittetäielikele kohustustele	8
2.1. Rikkumise võimalikkus	8
2.2. Vastutus ja nõuete kui õiguskaitsevahendite kasutatavus	10
2.3. Kujundusõiguste kasutamise võimalus mittetäielike kohustuste rikkumisel	13
2.4. Kahju hüvitamise muud alused	14
3. Mittetäieliku kohustuse ümberkujundamine täielikuks kohustuseks	15
3.1. Peamised argumendid ümberkujundamise lubatavuse hindamisel	15
3.2. Muud kaalu omavad asjaolud ümberkujundamise lubatavuse hindamisel	17
3.3. Võlatunnistuse andmine mittetäielike kohustuste kohta	20
4. Tühisust ja tühistamist (kehtetust) reguleerivate sätete kohaldamise erisused ning praktiline vajadus mittetäielike kohustuste puhul	22
4.1. Tühisuse ja tühistamise aluste hindamise erisused mittetäielike kohustuste puhul	22
4.2. Mittetäielike kohustuste aluseks olevate tehingute tühistamise praktiline vajadus	24
5. Isikute paljususe ja nõude loovutamine erisused mittetäielike kohustuste puhul	25
6. Mittetäielikele kohustusele sarnased kohustused	27
6.1. Pactum de non petendo	27
6.2. Kohustus, mille täitmise tähtaeg pole veel möödunud	29
6.3. Kinkeleping	29
6.4. Tasuta kasutamise leping	31
6.5. Toetamislepingute regulatsiooni arvestamine mittetäielike kohustuste korral	32
6.6. Mittetäielike kohustuste piiritlemine kaitsekohustustest	34
Kokkuvõte	35
Applying the Provisions of Law Concerning Obligations to Imperfect Obligations	36
Kasutatud allikad ja lühendid	37

Sissejuhatus:

Käesoleva töö teemaks on seaduses täielike kohustuse kohta sätestatu kohaldamine mittetäielikele kohustustele. Võlaõigusseaduse (VÕS)¹ § 4 lg 1 kohaselt on mittetäielik kohustus, mille võlgnik võib täita, kuid mille täitmist ei saa võlausaldaja temalt nõuda. Mittetäielikkust eeldatakse hasartmängust, välja arvatud loa alusel korraldatavast hasartmängust ja loteriist tuleneva kohustuse puhul, kõlbeliste kohustuste puhul, mille täitmine vastab üldisele arusaamale, mittetäieliku kohustuse täitmise tagamiseks võetud kohustuse ning kohustuse puhul, mille mittetäielikkus on seaduses ette nähtud (VÕS § 4 lg 2).

Mittetäielikud kohustused erinevad tavalistest kohustustest nii kohustuse tavaliselt ühe olulisima omaduse – selle sissenõutavuse – ja ka nende tekkimise asjaolude poolest. Nende erinevustega tuleb mittetäielike kohustustega tegeledes muidugi ka arvestada. Sellegipoolest ei ole erinevused nii suured, et tingida mittetäielike kohustuste jaoks täiesti eraldi regulatsiooni. Niisiis tuleb vastavalt VÕS §-s 4 lõikes 4 ettekirjutatule seaduses (*täieliku*) kohustuse kohta sätestatut kohaldada ka mittetäielikule kohustusele, kui see ei ole vastuolus mittetäieliku kohustuse olemusega. Käesolevas töö eesmärk ongi sisutada VÕS § 4 lõige 4 ehk analüüsida, milliste sätete kohaldamine on võimalik, millised sätted tuleks vastuolu tõttu kohaldamata jätta, samuti see, milliste sätete puhul tuleb arvestada nende kohaldamisel arvestada mittetäielike kohustuste omapärasest tingitud praktiliste erisustega.

Kuna töö teemaks on Eesti õigusliku regulatsiooni kohaldamise võimalikkus mittetäielike kohustuste puhul, on töö koostamisel allikatena kasutatud materjalidest põhirõhk Eesti seadustel, õiguskirjandusel ja kohtupraktikal, sellele lisaks on võrdluseks ning Eestis põhjalikumalt käsitlemata teemade uurimisel vajadusel kasutatud ka välismaist õiguskirjandust ja kohtupraktikat, eelistatult Eesti õigusliku regulatsiooni eeskujuks olnud riikidest pärinevat.

Töö esimeses osas on tehtud ülevaade eraõiguse üldregulatsiooni kohaldamisest mittetäielikele kohustustele ning õiguspõhimõtete rollist mittetäielike kohustusele sisu andmisel ning neile sätete kohaldamisel. Järgnevalt on edasi liigutud konkreetsemate küsimustele sätete mittetäielikele kohustustele kohaldamisel: põhjalikumalt on analüüsitud mittetäieliku kohustusele rikkumist ja

---

1

õiguskaitsevahendite kasutamist reguleerivate sätete kohaldamist, kohustuse ümberkujundamist võimaldavate sätete kohaldatavust ning tehingu kehtetust reguleerivate sätete kohaldamise erisusi. Lõpetuseks on tehtud ülevaade mittetäielike kohustuste sarnaste kohustuste liikidest, mille puhul võib tõenäolisemalt kõne alla tulla nende regulatsiooni kohaldamine üheaegselt mittetäielike kohustuste regulatsiooniga. Nimetatud teemadega on kaetud olulisemad mittetäielikele kohustustele täielike kohustuste kohta sätestatu kohaldamisel sagedamini ette tulla võivad küsimused.

1. Eraõiguse üldsätete kohaldamine mittetäielike kohustustele ning õiguspõhimõtete roll mittetäielike kohustuste sisustamisel

1.1. Üldsätete ja menetlusnormistike kohaldamine

Vaadeldes erinevate sätete kohaldamise võimalikkust mittetäielikele kohustustele, on loogiliseks alguspunktiks eraõiguse üldnormide sellest aspektist hindamine. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse² (TsÜS) kohaldamisel ei ole mittetäielike kohustuste puhul tavalisest väga olulisi erinevusi ehk selle seaduse normide kohaldamine ei ole vastuolus mittetäieliku kohustuse olemusega. Siiski on mõned praktilised kohustuse mittetäielikkusest tingitud erisused. Näiteks tehingu kehtetust reguleerivate normide kohaldamisel arvestada mittetäielike kohustuste teatud omapäraga³, samuti tuleks mainida, TsÜS-is sätestatud regulatsioon pole küll mittetäielike kohustuste olemusega vastuolus, kuid on nende jaoks reaalselt sisutühi, kuna vastalt aegumise tagajärge reguleerivale TsÜS § 142 lõike 1 teisele lausele „pärast nõude aegumist võib kohustatud isik keelduda oma kohustuse täitmisest.“ Kuna mittetäielike kohustuste puhul puudub nõudeõigus niikuinii, ei too aegumine nende puhul kaasa mingeid reaalseid tagajärgi.

Sarnaselt TsÜS-i normidega on üldjuhul kohaldatavad ka VÕS-i üldosa normid. Mittetäielike kohustuste aluseks olevate suhete tavapärase vähese formaalsuse ja kokkulepete vähese põhjalikkuse tõttu võiks eraldi välja tuua lepingu tõlgendamise põhimõtteid reguleerivatel sätetel arvestatava olulisuse. Teatud juhtudel tuleks muidugi mittetäielike kohustuste tõlgendamisel arvesse võtta ka muudes seadustes esitatud sätteid, näiteks hasartmänguseaduses⁴ (HasMS) esitatud hasartmängu definitsiooni vastava mittetäieliku kohustuse liigi sisutamisel. VÕS-i üldosas paiknevate kohustuse täitmisega seonduvat reguleerivate sätete kohaldamisel on kindlasti vaja arvestada mittetäielike kohustuse täitmisnõude puudumisega, kuid nimetatud sätteid saab kindlasti rakendada ka mittetäieliku kohustuse täitmise kohasuse hindamisel.

VÕS-i üldosa teatud normigruppide kohaldamine mittetäielikele kohustustele vajab pikemat analüüsi ning seetõttu on eraldi käsitletud kohustuse rikkumist ning õiguskaitsevahendite

---

² Tsiviilkohtumenetluse seadustik, vastu võetud 20.04.2005, jõustunud 01.01.2006

³ Seda teemat on põhjalikult käsitletud käesoleva töö 4. osas.

⁴ Hasartmänguseadus, vastu võetud 15.10.2008, jõustunud 01.01.2009, § 2

rakendamist käsitlevaid sätteid⁵, samuti isikute paljusust ning nõuete ja kohustuste üleminekut reguleerivaid sätteid⁶.

Eraldi võiks mainida veel tsiviilkohtumenetluse seadustiku⁷ (TsMS) kohaldamise võimalikkust mittetäielike kohustuste korral. Kuna TsMS § 3 sätestab, et „kohus menetleb tsiviilasja, kui isik pöördub seaduses sätestatud korras kohtusse oma eeldatava ja seadusega kaitstud õiguse või huvi kaitseks“ ning mittetäielike kohustuste puhul ei taga riik nende täitmist ning täitmist kohtus seega nõuda ei saa, ei saa TsMS sätteid mittetäielike kohustuste puhul kohaldatavaks pidada. Teatavatel juhtudel olla võimalik tuvastushagi esitamine õigussuhte olemasolu tuvastamiseks, kuigi kuna mittetäielike kohustuste täitmist ei tagata riigi sunniga, on kaheldav, kas veel täitmata mittetäieliku kohustuse puhul saab jaatada tuvastamise taotlemiseks vajaliku õigusliku huvi olemasolu, mis vastavalt seadusele on tuvastushagi esitamise eelduseks⁸.

1.2. Eraõiguse põhimõtete arvestamine sätete kohaldamisel mittetäielikele kohustustele

Mittetäielikele kohustustele kui võlaõiguse süsteemi osale peaksid kohalduma ka selle õigusvaldkonna üldpõhimõtted. Veel enam, kuna konkreetselt mittetäielikke kohustusi käsitlev regulatsioon on üsna napp, saab teatud õiguspõhimõtete tähtsust mittetäielike kohustuste puhul pidada isegi suuremaks kui muude kohustuste puhul tavaliselt. Regulatsiooni napisõnalisus viib otseselt sellele, et näiteks hea usu põhimõttele⁹ ning mõistlikkuse põhimõttele¹⁰ tuleb reeglistiku tõlgendamisel ja kohaldamisel toetuda oluliselt rohkem kui selliste valdkondade puhul, mille puhul on seaduses sätestatud regulatsioon detailsem ning annab konkreetsemad juhised vaatlusaluste situatsioonide lahendamiseks.

Lisaks nende rollile olemasoleva reeglistiku tõlgendamisel on nimetatud põhimõtted olulised ka selle poolest, et seadusest lähtuvalt võivad hea usu ja mõistlikkuse põhimõtetest tuleneda ka lepingupoolte sellised kohustused, mis lepingu ega seadusega kindlaks määratud ei ole¹¹.

---

⁵ Seda teemat on analüüsitud käesoleva töö 2. osas

⁶ Seda teemat on analüüsitud käesoleva töö 5. osas

⁷ Tsiviilkohtumenetluse seadustik, vastu võetud 20.04.2005, jõustunud 01.01.2006

⁸ Tuvastushagi esitamise eeldused: tsiviilkohtumenetluse seadustik, vastu võetud 20.04.2005, jõustunud 01.01.2006, § 368

⁹ Tsiviilseadustiku üldosa seadus, vastu võetud 27.03.2002, jõustunud 01.07.2002, § 138; Võlaõigusseadus, vastu võetud 26.09.2001, jõustunud 01.07.2002, § 6

¹⁰ Võlaõigusseadus, vastu võetud 26.09.2001, jõustunud 01.07.2002, § 7

¹¹ Võlaõigusseadus, vastu võetud 26.09.2001, jõustunud 01.07.2002, § 23

Mittetäielike kohustuste vähese formaalsuse tõttu ning kuna erinevad mittetäielikud kohustused võivad olla väga mitmesugused, võib teatud konkreetsete mittetäielike kohustuste puhul põhjendatud olla väga mitmekesiste kaudsete kohustuste olemasolu jaatamine. Näiteks võivad teatud mittetäielike kohustuste puhul kõne alla mõnede omapärasemate kaudsete kohustuste tulenemine poolte isiklikest suhetest, mis ongi mittetäieliku kohustuse enda tekkimise peamiseks asjaoluks. Näiteks võiks isiklikust suhtest tuleneda tavalisest veidi erinev nng isikliku suhte tõttu teada olevate asjaolude tõttu oluliselt laiem teise poole huvidega arvestamise kohustus, näiteks kohustus arvestada ka kokkuleppe pooleks mitteoleva lähedase isiku huvidega, vaatamata sellele, et selles otseselt kokku lepitud pole. Ning kuna mittetäielike võlasuhete reeglina vähese formaalsuse tõttu on otseselt kokku lepitud kohustusi üldiselt üsna vähe, saab õiguspõhimõtetel põhinevate kaudsete kohustuste osakaalu mittetäielike võlasuhete puhul isegi tavalisest suuremaks pidada. Seega on hea usu põhimõtte (ja teiste põhimõtete) roll kohustuste allikana mittetäielike kohustuste puhul kahtlemata väga oluline.

Muidugi on samamoodi nagu tavaliste kohustuste puhul ka mittetäielike kohustuste puhul asjakohane hea usu põhimõtte seaduses sätestatud¹² teine funktsioon, mida Riigikohus on oma otsustes korduvalt rõhutanud¹³. Selleks funktsiooniks on õiguste teostamise kuritarvitamise piiramine. Ning kindlasti on mittetäielike kohustuste puhul väga oluline õiguskirjanduses väljendatud hea usu põhimõtte kolmas funktsioon – õiguskaitsevahendite laiendamine olukorras, kus seadus ega leping ei näe ette vastuvõetavat viisi rikutud õiguste kaitseks¹⁴. Kuna tavaline õiguskaitsevahendite rahendamine mittetäielike kohustuste puhul on sissenõude õiguse tõttu äärmiselt piiratud, omandab nimetatud funktsioon oluliselt suurema tähtsuse. (Täpsemalt on seda küsimust käsitletud osas 2.4.) Seega on hea usu põhimõtte tähtsus mittetäielike kohustuste aluseks olevate õigussuhete sisustamisel märkimisväärselt suur.

Veidi lahtine on seaduse dispositiivsuse põhimõtte rakendamine mittetäielike kohustuste regulatsioonile, näiteks pole lõplikult selge mittetäieliku kohustuse ümberkujundamise võimalikkus ning seega kõrvalekaldumine kohustuse seaduses sätestatud mittetäielikkusest¹⁵. Samuti on väga kahtlane seaduses selgesõnaliselt sätestatud mittetäielike kohustuste liikide tunnustest

---

¹² Tsiviilseadustiku üldosa seadus, vastu võetud 27.03.2002, jõustunud 01.07.2002, § 138 lg 2

¹³ Vaata näiteks Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 20. detsembri 2010 otsusest 3-2-1-137-10 ja Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 7. novembri 2007 otsusest 3-2-1-102-07

¹⁴ Hea usu põhimõtte funktsioonide kohta vaata lähemalt: I. Kull, M. Käerdi, V. Kõve "Võlaõigus I. Üldosa", Tallinn 2004, lk 75

¹⁵ Seda teemat on lähemalt käsitletud käesoleva töö 3. osas.

kõrvalekaldumise võimalus. Lepinguõiguses muidu reeglina kehtiv *pacta sunt servanda* põhimõte sissenõudmise õiguse puudumise tõttu mittetäielike kohustuste korral ilmselgelt rakendatav ei ole. Selle põhimõtte ainsa ilmnemise vormina võiks küll ehk kuidagi käsitleda asjaolu, et juba täidetud kohustus jääb täidetuks, kuna täitmiseks üleantut võlausaldaja tagasi nõuda ei saa, kuid täitmise kohustuslikkuse element mittetäielike kohustuste puhul siiski puudub.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et kui kõrvale jätta *pacta sunt servanda* põhimõte, on õiguspõhimõtete roll mittetäielike kohustuse puhul väga oluline ning nende seoseid mittetäielikkusega tuleb vältimatult arvesse võtta kõikide täielike kohustuste kohta sätestatud normide kohaldamisel mittetäielikele kohustustele.

2. Kohustuse rikkumise ja vastutuse sätete kohaldamine mittetäielikele kohustustele

2.1. Rikkumise võimalikkus

Mittetäieliku kohustuse puhul puudub sundtäitmise element. Sellega seoses võib tõusetuda küsimus, et kas sellest, et kohustust tingimata täitma ei pea, tuleneb, et sellist kohustust pole täidetavuse sissenõutamata tõttu võimalik ka rikkuda ehk kas nõudeõiguse puudumine tingib VÕS-i 5. peatükis leiduva kohustuse rikkumise regulatsiooni kohaldamise võimatuse.

Kohustuse rikkumine on VÕS-is esitatud definitsiooni kohaselt „võlasuhtest tuleneva kohustuse täitmata jätmise või mittekohane täitmine, sealhulgas täitmisega viivitamine“¹⁶. Seega on rikkumise võimalikkus sõltuv sellest, kas ka mittetäielike kohustuste puhul on võimalik käituda viisil, mis mahub seaduses esitatud rikkumise definitsiooni raamesse. On ilmselge, et mittetäielikku kohustust on võimalik täitmata jätta. Samuti on võimalik mittetäielikku kohustust täita mittekohaselt, kõige lihtsam näide sellest ongi seaduses ära toodud täitmine pärast kokkulepitud tähtaega. See tähendab, et – lähtudes kitsalt ainult seaduses esitatud definitsioonist – on mittetäielikku kohustust võimalik rikkuda. Mittetäielike kohustuste puhul võiks tegelikult olla asjakohane ka küsimus, kas see, et võlausaldajal mittetäielikkuse tõttu täitmist nõuda võimalik ei ole, võib välistada selle, et mittetäieliku kohustuse mittetäitmise või mittekohase täitmise näol on tegemist kohustuse

---

¹⁶ Võlaõigusseadus, vastu võetud 26.09.2001, jõustunud 01.07.2002, § 100

rikkumisega.

Peamiseks argumendiks, miks sellist käitumist otseselt kohustuse rikkumiseks lugema ei peaks, oleks see, et mittetäitmise võimalus kuuluks vastavast võlasuhtest tuleneva mittetäielikku kohustuse olemuse raamesse, seda muidugi vaatamata sellele, et tegemist poleks siiski ilmselt üldsuse heakskiitu pälviva käitumisviisiga. Kohustuse rikkumist on defineeritud kui käitumist „viisil, mis ei ole kooskõlas konkreetsetes võlasuhtes poolelt oodatava käitumisega“¹⁷. Seega tulekski välja selgitada, kas see, et võlgnikul otsest sündi mittetäieliku kohustuse täitmiseks ei ole, laiendab temalt oodatava käitumise piire sedavõrd, et sinna mahuks ka kohustuse mittetäitmise võimalus.

Võib üsna kindlalt väita, et mittetäielikud kohustused asuvad nende olemusest lähtudes tavaliste õiguslike tagajärgi mittekaasatoovate viisakussuhete ning täielike kohustuslike allikaks olevate õigussuhete vahel ning mittetäielike kohustuste funktsionaalne sisu on kokkuvõtlikult öeldes kombinatsioon nende kahe nähtuse omadustest. Seega võiks vaadata, milline on oodatav käitumine ja seda tagava sunni mõju oodatavale käitumisele nende kahe grupi puhul. Tavaliste õigussuhete – näiteks lepingutest tulenevate õigussuhete – puhul on üsna selge, et õigussuhte pooltel on õigus vastaspoolelt oodata just täpselt sellist käitumist nagu pooltevaheline kokkulepe ette näeb¹⁸. Samuti on olemas mitmesugused õiguskaitsevahendid just sellise käitumise tagamiseks (või vähemalt samaväärse tulemuse saavutamiseks). Viisakussuhete puhul on pooled tavaliselt samuti teatud käitumisviisis otseselt või kaudselt (näiteks teatud käitumisviisi aktsepteerimise või järgimise näol) kokku leppinud, kuid õiguslik sunnivahend sellise käitumise tagamiseks puudub. Siiski piiritlevad selliste suhete puhul oodatava käitumise sisu erinevad moraali-, sündsus- ja viisakuspõhimõtted, mille tõttu võivad pooled oodata, et vastaspool käitub just viisil, milles on eelnevalt kokku lepitud. Ning see, et puuduvad formaalsed sunnivahendid sellise käitumise tagamiseks, ei tee kokkuleppe mittejärgimist moraalselt vähemtaunitavaks.

Mittetäielikud kohustused jagavad täielike kohustustega asjaolu, et õiguslik alus teatud käitumiseks on olemas, ning viisakussuhetega seda aspekti, et nad põhinevad teatud üldiselt aktsepteeritud väärtushinnangutel ja käitumisnormidel. Seetõttu saab ka nende puhul öelda, et ainuüksi sunni puudumine ei tähenda seda, et poolelt oodatav käitumine saaks olla erinev kokku lepitud. Seega ei saa ka mittetäielike kohustuste puhul kohustuse mittetäitmist või mittekohast täitmist pidada poolelt

¹⁷ Vaata P. Varul jt "Võlaõigusseadus, Kommenteeritud väljaanne" Tallinn 2006, lk 312 § 100 punkt 5

¹⁸ Kokkulepitud kohustuse sisu hindamise põhimõtted on sätestatud Võlaõigusseaduses, vastu võetud 26.09.2001, jõustunud 01.07.2002, § 76 jj. Need põhimõtted kehtivad kõigi kohustuste täitmise hindamisel, muidugi tuleb arvestada mittetäielikkusest tingitud erisustega.

oodatavaks käitumiseks, mistõttu tuleb kohustuse mittetäitmist ja mittekohast täitmist ka mittetäielike kohustuste puhul pidada kohustuse rikkumiseks. Niisiis on selge, et mittetäielike kohustuste rikkumine on võimalik ja seega võib rikkumisest asjaolust sõltuvate sätete kohaldamine kõne alla tulla.

2.2. Vastutus ja nõuete kui õiguskaitsevahendite kasutatavus

Rikkumuse võimalikkuse jaatamisest tõusetub loogiliselt järgmisena küsimus võlgniku vastutusest mittetäieliku kohustuse rikkumise korral. Tavapärane viis vastutuse defineerimiseks on määratleda seda kui „võimalust kohaldada õiguskaitsevahendeid kohustuse rikkumisele tuginedes“¹⁹. Niisiis tulebki kontrollida, kas ja kui, siis milliseid õiguskaitsevahendeid mittetäielike kohustuste rikkumise korral põhimõtteliselt kasutada on võimalik. Tuleks ära märkida, et ilmselt peaks samasugused võimalused õiguskaitsevahendite kohaldamiseks mittetäieliku kohustuse rikkumise korral olema võimalikud ka selle kõrvalkohustuse rikkumise puhul.

Teatavasti on üheks mittetäielike kohustuste peamiseks väliseks tunnuseks see, et nende täitmist ei saa võlausaldaja võlgnikult nõuda. Seega on üsna selge, et ka õiguskaitsevahendina ei saa VÕS §-s 108 sätestatud kohustuse täitmise nõuet esitada, mistõttu jääb see õiguskaitsevahend kõrvale. Kuna täitmist nõudmise õigust võlausaldajal ei ole, ei saa kõne alla tulla ka viivise nõudmise õigus rahalise kohustuse täitmisega viivitamisel, sest vastavalt VÕS § 113 lõikele 4 ei pea tasuma viivist aja eest, mil ta õigustatult keeldus oma kohustuse täitmisest. Kuna võlgnik saab alati esitada täitmisele mittetäielikkuse vastuväite ning selline vastuväide ei ole ajutine, vaid tuleneb kohustuse olemusest ning on seega püsiv, on selge, et viivise nõudmise võimalust mittetäieliku kohustuse rikkumisel ei ole.

Kindlasti on üheks oluliseks küsimuseks mittetäieliku kohustuse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise²⁰ nõudmise võimalus. Riigikohtu tsiviilkolleegium on rõhutanud, et „kahju hüvitamise eesmärgiks on luua olukord, milles võlausaldaja oleks siis, kui võlgnik oleks kohustuse täitnud...“²¹. Ehk teisisõnu, kahju hüvitamise nõude eesmärk on panna võlausaldaja olukorda, kus ta oleks, kui

¹⁹ Vaata P. Varul, I. Kull. *et al.* Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn 2006, § 101, komm. 6.2.2.1.

²⁰ Kahju hüvitamine kui õiguskaitsevahend on sätestatud Võlaõigusseaduse (vastu võetud 26.09.2001, jõustunud 01.07.2002) §-s 115

²¹ Vaata Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 26. oktoobri 2009 otsuse 3-2-1-85-09 punkti 22, vaata ka Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 21. detsembri 2005 otsuse 3-2-1-137-05 punkti 11

võlgnikupoolset rikkumist poleks toimunud. Ainult selle üldise kahju hüvitamise põhimõtte arvestamine viitaks sellele, et kui võlgnik mittetäielikku kohustust ei täida, oleks võlausaldajal õigus nõuda kahju hüvitamist. Selline hüvitamine kataks nii otseselt täitmise puudumise kui ka kahju, mis ei seisne mittetäitmisel, kuid on selle poolt põhjustatud.

Kahju hüvitamise nõudeõiguse jaatamine ainult täitmise puudumise asjaolu tõttu viiks aga (vähemalt rahalise mittetäieliku kohustuse puhul) sisuliselt samale tulemusele kui täitmisnõude lubamine, mistõttu ei saa seda mittetäieliku kohustuse olemusega kooskõlas olevaks pidada. Kuna täitmisnõuet võlalusaldajal ei ole, siis tähendaks sellise hüvitamisenõude lubamine võlausaldaja rikastumist, kuna võlgnikul on täitmisele püsiv vastuväide. See aga ei oleks kooskõlas Riigikohtu tsiviilkolleegiumi poolt kinnitatud kahju hüvitamise põhimõttega, mille kohaselt „kahju hüvitamine ei tohi olla kannatanu rikastumise allikaks“²². Ilmselt saab sellise situatsiooni kohta väita, et kui kahju seisneb ainult täitmise saamata jäämises, on tegemist juhtumiga, kus kahju ei kuulu hüvitamisele VÕS § 115 lõikes 1 sätestatud „muul seadusest tuleneval põhjusel“ ning selliseks põhjuseks on mittetäielike kohustuste seaduses sätestatud käibevoimetus. Niisiis ei saa kahju hüvitamise nõuet (ei täitmise asemel ega mittekohase täitmise korvamiseks) mittetäielike kohustuste puhul lubatavaks pidada.

Veidi segasem on kahju hüvitamise situatsioon mittetäieliku kohustuse mittetäitmisega tekitatud kahju hüvitamise selles osas, mille näol ei ole tegemist otseselt täitmise puudumise hüvitamisega. Ehk kui mittetäitmine või mittekohase täitmise tõttu tekib muu kahju kui mittetäitmine ise. Sellisel juhtumil saaks pidada näiteks olukorda, kus võlausaldajale tekib kahju seetõttu, et ta on kohustuste täitmisega arvestades või selle vastuvõtmiseks teinud mingeid kulusi või eeldanud, et mittetäieliku kohustuse täitmine võlgniku poolt hoiab ära mõne tema jaoks negatiivse tagajärje.

Kirjeldatud juhtumi korral on tegemist küll juhtumiga, kus ühest küljest on võlausaldajale tekkinud kahju ning kahju tekkimise põhjuseks on kohustuse täitmatajätmine võlgniku poolt. Samas on tegemist kohustusega, mille täitmise nõudmise õigust võlausaldajal ei ole. Seega tõusetub paratamatult küsimus, kas võlausaldaja võis õigustatult oma tegevuse korraldamises tugineda eeldusele, et võlgnik kohustuse ka tegelikult täidab. Sellele küsimusele aitab ehk vastata tõlgendus, et mittetäielike kohustuste puhul saab nende seadusest tulenevat täitmisnõude puudumist tõlgendada nii, et kuna võlgnik ei pea tingimata kohustust täitma, ei saa sellise kohustuse eesmärgiks olla

---

²² vaata Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 21. detsembri 2005 otsuse 3-2-1-137-05 punkti 11

võlausaldajale tekkida võiva kahju ärahoidmine. VÕS § 127 lõige 2 sätestab, et „kahju ei kuulu hüvitamisele ulatuses, milles kahju ärahoidmine ei olnud selle kohustuse või sätte eesmärgiks, mille rikkumise tagajärjel kahju hüvitamise kohustus tekkis.“ Seega ei kuuluks ka selline kahju mittetäielike kohustuste puhul hüvitamisele.

Siiski võiks kahju hüvitamise nõue kõne alla tulla juhul, kui võlausaldajal on konkreetsetes situatsioonides piisavalt alust õigustatult oodata, et võlgnik kohustuse täidab. Selleks võiksid alust anda näiteks (korduvad) võlgnikupoolsed sellekohased kinnitused, eriti juhul, kui võlgnikule on eelnevalt teada asjaolu, et võlausaldaja tema avaldustele tuginedes tegutseb, näiteks planeerib täitmise vastuvõtmiseks või muul põhjusel sellega seoses kulutusi teha. Sellisel juhul võiks kaaluda võlausaldajale sissenõudeõiguse andmist suhte asjaoludele tuginedes.

Eesti õiguskirjanduses on kohustuse sissenõutavaks lugemist vaatamata selle eeldatavale mittetäielikkusele põhjendatud konkreetse kohustuse olemuse iseärasuste ning heade kommete, avaliku korra ning isiku põhiõiguste arvestamise vajadusega²³, kuid ilmselt võiks põhjendatuks lugeda ka hea usu põhimõttest tulenevat mittetäielikkuse vastuväite esitamise võimatust. Õiguskirjanduses on analoogset seisukohta esitatud aegunud kohustuste kohta, avaldatud seisukohta, öeldes, et "nõude tunnustamine pärast aegumistähtaja möödumist võib olla hinnatav aegumise vastuväitest loobumisena ja/või konsitutiivse võlatunnistusena või garantiina"²⁴, viidates sellele, et sellisel juhul peaks olema võimalik ka aegunud nõude täitmist (või vähemalt samaväärset tulemust) saavutada nii, et sellele poleks enam võimalik esitada aegumise vastuväidet. Ilmselt võiks kaaluda sarnase tõlgendust ka mittetäielike kohustuste puhul. Kohustatud poole sellise käitumise puhul võiks jaatada ka tema soovi olla õiguslikult oma avaldustega seotud. Saksamaal on kasutusel põhimõte, et sellise tahte olemasolu eeldatakse juhul, kui võlgnikupoolne kokkuleppe täitmine on ilmselge tähtsusega, eriti võttes arvesse mittetäitmisega kaasneva kahju suurust²⁵. Siiski tuleks ära märkida, et kuna selline mittetäielikkuse vastuväitest loobumise võimalus viiks suures osas kohustuse täielikkuseni, peaks selle lubatavuse üle otsustamisel arvesse võtma seda, millisele seisukohale on asunud mittetäieliku kohustuse täielikuks muutmise osas.²⁶

Siiski, kui eelnevast kokkuvõtte teha, siis võib öelda, et välistatud on nii kohustuse täitmise nõue

²³ I. Kull, M. Käerdi, V. Kõve "Võlaõigus I. Üldosa", Tallinn 2004 lk 28

²⁴ P. Varul jt "Tsiviilõiguse üldosa. Õigusteaduse õpik.", Tallinn 2012, lk 346

²⁵ Õigusliku seotuse tahte hindamise kohta Saksamaal lähemalt: J. Gordley „The Enforceability of Promises in European Contract Law” 2001 p 110

²⁶ Analüüs selle küsimuse osas on käesoleva töö 3. osas.

õiguskaitsevahendina kui ka viivisenõue, samuti ei tule üldjuhul kõne alla mittetäitmisega tekitatud kahju hüvitamise nõue, seega nõudeid õiguskaitsevahenditena mittetäielike kohustuste puhul üldjuhul esitada võimalik ei ole ehk neid sätestavate sätete kohaldamine mittetäielikele kohustustele õiguste kasutamise kontekstis võimalik ei ole.

2.3. Kujundusõiguste kasutamise võimalus mittetäielike kohustuste rikkumisel.

See-eest võib kõne alla tulla kujundusõiguste kui õiguskaitsevahendite kasutamine. Ei ole objektiivset põhjust, mille tõttu ei võiks põhimõtteliselt võimalik olla lepingust taganemise või lepingu ülesütlemise²⁷ võimaluse kasutamine (muidugi eeldusel, et kujundusõiguse kasutamise muud eeldused on täidetud). Muidugi poleks selline lepingu lõpetamine tingimata vajalik, kuid mittetäielike kohustuste tekkepõhjuseid arvestades on täiesti arvestatav võimalus, et lepingut soovitakse lõpetada puhtemotsionaalsetel põhjustel. Ilmselt võiks taganemise mittetäieliku kohustuse rikkumise tõttu teatud juhtudel välistada see, et kui võlasuhtest tuleneks lisaks mittetäielikule kohustusele veel ka (vastatikuseid) täielikke kohustusi, sest sellisel juhul ei saaks nendest kohustustest vabanemist mittetäieliku kohustuse mittetäitmisel alusel proportsionaalseks pidada. Samamoodi nagu ei saaks mõistlikuks pidada seda, kui leping öeldakse üles selle üheks osaks oleva juba aegunud kohustuse täitmata jätmise tõttu. Peamiste muude kujundusõiguste – hinna alandamise õiguse²⁸ ja oma kohustuse täitmisest keeldumise²⁹ – kasutamise võimaluse hindamisel võiks rakendada analoogseid eelduseid tasaarvestamise eeldustele. Kuna kujundusõigust kasutada soovival poolel peaks sellisel juhul õiguse kasutamise eeldusena olemas olema nõudeõigus võlgniku vastu ning seda praegusel juhul mittetäielikkuse tõttu ei ole, siis tuleks nende kujundusõiguste kasutamise võimalust eitada. Kokkuvõttes on seega ka kujundusõiguste kasutamise võimalused tavalisega võrreldes suhteliselt piiratud ning kuigi neid reguleerivate sätete kohaldamine ei ole mittetäielike kohustuste olemusega vastuolus, ei ole kujundusõiguste kasutamise eeldused üldised täidetud, mistõttu olulist rolli need ei mängi.

Niisiis tuleb teha järeldus, et üldiselt mittetäieliku kohustuse rikkumise puhul õiguskaitsevahendeid

---

²⁷ Võlaõigusseadus, vastu võetud 26.09.2001, jõustunud 01.07.2002, § 116

²⁸ Võlaõigusseadus, vastu võetud 26.09.2001, jõustunud 01.07.2002 § 112

²⁹ Võlaõigusseadus, vastu võetud 26.09.2001, jõustunud 01.07.2002, § 111

(väheste eranditega) kasutada ei saa, mistõttu tuleb nentida, et kuigi mittetäieliku kohustuse rikkumine on võimalik, on vastutus sellise rikkumise eest äärmiselt piiratud ning rikkumine ei too endaga võlgniku jaoks kaasa arvestatavaid negatiivseid tagajärgi. Samuti tuleb öelda, et suurem osa kohustuse rikkumist ja selle tagajärgi reguleerivatest sätetest kuulub seega nende sätete hulka, mida ei saa vastavalt võs § 4 lõikele 4 mittetäielikele kohustustele rakendada, kuna see oleks vastuolus mittetäieliku kohustuse olemusega. Seega kaldutakse mittetäielike kohustuste puhul kõrvale lepinguõiguses üldiselt kehtivast range vastutuse doktriinist.

2.4. Kahju hüvitamise muud alused.

Lõpetuseks tuleks veel mainida, et teatud asjaoludel – eelkõige võlgniku pahatahtliku tegevuse korral – saaks kõne alla tulla kahju hüvitamine õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitamist reguleerivate sätete alusel. VÕS § 1044 lõike 2 järgi ei või lepingulise kohustuse rikkumisest tuleneva kahju hüvitamist nõuda kahju õigusvastase tekitamise sätete alusel, kui seadusest ei tulene teisiti. Riigikohus on rõhutanud, et lepingulise kohustuse rikkumisest tuleneva kahju hüvitamist saab kahju õigusvastase tekitamise sätete alusel nõuda juhul, kui rikutud lepingulise kohustuse eesmärk oli muu, kui sellise kahju ärahoidmine, mille hüvitamist nõutakse³⁰. Kui mittetäielike kohustuste seadusest tulenevat täitmisnõude puudumist tõlgendada nii, et kuna võlgnik ei pea tingimata kohustust täitma, ei saa sellise kohustuse eesmärgiks olla võlausaldajale tekkida võiva kahju ärahoidmine, siis võiks selline võimalus kõne alla tulla. Siiski tuleb silmas pidada, et sissenõudeõiguse puudumise põhjuseks on see, et mittetäielike kohustusi ei peeta kaitsmisväärteteks ehk mittetäielikkuse eesmärgiks on muuhulgas vastutuse välistamine mittetäitmisest.

Ilmselt ei saa siiski väita, et sissenõudeõiguse puudumise eesmärgiks on muuhulgas kaitsta võlgniku vastutuse eest näiteks temapoolse tahtliku heade kommete vastase käitumise puhul. Selline võimalus võiks kõne alla tulla näiteks juhul, kui isik täidab mittetäieliku kohustuse teadlikult situatsioonis, kus see teist pool kahjustab, või jätab teisele poolele kahju tekitamise eesmärgil pahatahtlikult mulje, et kavatseb hoolimata sissenõutavuse puudumisest kohustuse täita, samuti võiks kahju hüvitamise küsimus tõusetuda näiteks kaitsekohustuse pahatahtliku rikkumise korral. Teatud juhtudel võiks asjaolude viidata ka sellele, et võlgniku kohustust saaks eespool kirjeldatud

---

³⁰ Vaata Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 5. detsembri 2005 otsust 3-2-1-134-05

aluste olemasolul sissenõutavaks lugeda ning seega oleks võimalik rakendada lepingulisi õiguskaitsevahendeid, kuid selliste asjaolude puudumisel võiks lepinguvälise vastutuse kohaldamist kaaluda. Sellegipoolest tuleks meeles pidada seadusandja tahet mittetäielike kohustuste puhul vastutust mittetäitmise eestüldjuhul eitada, mistõttu peaks selline kahju hüvitamise võimalus olema pigem erandlik juhtum ning vastutuse jaatamiseks ei tohiks kindlasti piisata ainuüksi mittetäitmise asjaolust endast.

3. Mittetäieliku kohustuse ümberkujundamine täielikuks kohustuseks

3.1. Peamised argumendid ümberkujundamise lubatavuse hindamisel

Mittetäieliku kohustuse täielikuks kohustuseks muutmise või muutumise võimalikkus on üheks olulisemaks vaidlusaluseks küsimuseks mittetäielike kohustuste regulatsioonis ning selle võimaluse olemasolust või puudumisest võivad praktikas tuleneda üsna arvestatavad tagajärjed. Seega on kahtlemata vajalik sellekohase õigusselguse saavutamine, sest saab väita, et Eestis praegu kehtiv õiguslik regulatsioon ei paku piisavat selle osas, kas ja millisel määral on võimalik mittetäielikele kohustustele kohaldada lepingu muutmist ja kohustuse ümberkujundamist reguleerivaid sätteid.

Eraõiguses üldtuntud lepinguvabaduse põhimõtte kohaselt on võlasuhte pooled vabad omavahelisi suhteid looma ja kujundama. See vabadus hõlmab ka õigust juba olemasolevaid suhteid poolte kokkuleppel vabalt ümber kujundada. Siiski ei ole see õigus piiramatult. Aluse lepinguvabaduse piiramiseks kehtestab võlaõigusseaduse § 5-s, mis sätestab, et "...seaduses sätestatud võib võlasuhte poolte või lepingupoolte kokkuleppel kõrvale kalduda, kui seaduses ei ole otse sätestatud või sätte olemusest ei tulene, et seadusest kõrvalekaldumine ei ole lubatud või kui kõrvalekaldumine oleks vastuolus avaliku korra või heade kommetega või rikuks isiku põhiõigusi."³¹ Kuna mittetäielikele kohustustele kohaldatakse vastavalt võlaõigusseaduse § 4 lõikele 4 seaduses sätestatud, välja arvatud juhul, kui vastavate sätete kohaldamine oleks vastuolus mittetäielike kohustuste olemusega, siis tuleb selleks, et hinnata, kas mittetäielike kohustuste ümberkujundamine täielikeks on võimalik, analüüsida, kas selline tegevus on kooskõlas mittetäielike kohustuste institutsiooni olemusega või tuleneb mittetäieliku kohustuse olemusest, et selline kõrvalekaldumine kohustuse mittetäielikkusest

---

³¹ Võlaõigusseadus, vastu võetud 26.09.2001, jõustunud 01.07.2002, § 5

ei ole lubatud.

Nii ümberkujundamise võimaluse olemasolu kui ka selle puudumise kohta saab tuua mitmeid argumente. Kuna Eesti regulatsioonis sõnaselget reeglit ei ole, võiks loogilise sammuna vaadata, milliseid lahendusi pakuvad võlaõigusseadusele aluseks olnud allikad. Eesti mittetäielike kohustuste alase regulatsiooni peamisteks allikateks olid Saksamaa ja Hollandi tsiviilseadustike vastavad sätted³². Kahjuks on nimetatud riikide vastav regulatsioon käesolevas küsimuses vastuoluline. Võlaõigusseaduse kõige tähtsamaks allikaks peetava Saksa tsiviilseadustiku § 762 lõikest 2 tuleneb, et mittetäielikku kohustust ei saa uue kohustuse võtmisega täielikuks muuta, sest ka sellele uuele kohustusele rakenduks algse kohustuse mittetäielikkus³³. Hollandi tsiviilseadustik seevastu sätestab sõnaselgelt mittetäieliku kohustuse täielikuks muutmise võimaluse ja korra.³⁴ Hollandi tsiviilseadustiku artikli 6.5 kohaselt piisab selleks võlgniku ja võlausaldaja vastavasisulisest kokkuleppest³⁵. Mujal Euroopas on kohati võimalik mittetäielikke kohustusi kinnitusega täielikeks muuta³⁶. Seega ei paku allikate võrdlemine ühest vastust esitatud küsimusele.

Tähelepanu väärrib ka asjaolu, et VÕS-i eelnõus oli algselt sätestatud, et kohustus ei ole enam mittetäielik, kui võlgnik ja võlausaldaja on kokku leppinud, et kohustuse täitmist võib nõuda³⁷. Hiljem võeti vastav säte siiski eelnõust välja. Seega saaks väita, et Eesti vastav regulatsioon jääb kuhugi Saksa ja Hollandi regulatsiooni vahele: meil ei ole sätestatud ei sõnaselget täielikuks muutmise võimatust nagu Saksamaal ega ka selle võimalikkust nagu Hollandis. Sõnaselge regulatsiooni puudumisel tuleb paratamult lähtuda seaduse tõlgendamisel saadavast tulemusest.

Mittetäielike kohustuste alase regulatsiooni tõlgendamisel on pearõhk kahel komponendil. Esimene neist on see, et vastava regulatsiooni üheks oluliseks põhimõtteks on, et kohustused ning neile vastavad õigused, mis on seaduses sätestatud mittetäielikena, on oma olemuse tõttu sellised, mis ei vääri õigussüsteemi täielikku kaitset. Sellest lähtuvalt on väidetud, et mittetäielike kohustuste muutmine täielikeks ei ole võimalik, sest see on otseses vastuolus regulatsiooni eesmärgiga³⁸. Arvesse võtta tuleks seda, et kui seadusandja eesmärgiks on selliseid õiguslikke suhteid mitte kaitsta, ei tohiks sellest eesmärgist mööda minemine nii lihtne või üldse võimalik olla. Ühtlasi ei

---

³² Vaata P. Varul jt "Võlaõigusseadus, Kommenteeritud väljaanne" Tallinn 2006, lk 17, alapunkt 2

³³ Bürgerliches Gesetzbuch § 762 (2)

³⁴ A.S. Hartkamp, M. Tillema „Contract Law in Netherlands“ 1995 p 61 subsection 48

³⁵ Hollandi tsiviilseadustik – Burgerlijk Wetboek, artikkel 6.5.

³⁶ J. Gordley „The Enforceability of Promises in European Contract Law“ 2001, page 89

³⁷ Võlaõigusseaduse eelnõu 116 SE I

³⁸ Vaata sellekohast seisukohta I. Kull, M. Käerdi, V. Kõve "Võlaõigus I. Üldosa", Tallinn 2004 lk 28.

saaks pooled endale täielikkuse kokkuleppe võimatuse korral mõtlematult väga koormavaid kohustusi võtta.

Teiseks ja eelnevale vastanduvaks argumendiks on lepinguvabaduse põhimõte. Ehk tuleks arvesse võtta, et kui keelata võlgnikul juba olemasolevate kohustuste täielikuks muutmise vaatamata sellele, et põhimõtteliselt saaks selline kohustus tekkida muudel õiguslikel alustel (näiteks kinkelepingu korral, mis tavaliselt on ühepoolne), oleks tegemist lepinguvabaduse põhimõtte üsna olulise ja võimalik, et veidi põhjendamatu piiramisega. Seda argumenti toetaks ka üsnagi mõistlik eeldus, et juba eelnevalt tekkinud mittetäielike kohustuste ümberkujundamise korral oleks pooled ilmselt teadlikud õigustest ja kohustustest, mis nad endale võtavad.

Üheks võimalikuks lahendusvariandiks olekski see, et panna täielikuks muutmise võimalikkus sõltuma sellest, kas mittetäielik kohustus, mida ümber kujundada soovitakse, on juba tekkinud, see tähendab, kas see on analoogses seisundis sellele, millele täielike kohustuste puhul vastab kohustuse sissenõutavus. Ehk võiks anda pooltele võimalus otsustada juba olemasoleva kohustuse mittetäielikkuse üle – arvestades ka, et vastupidine kokkulepe ehk täieliku kohustuse täitmise mittenõudmise kohta sõlmitav *pactum de non petendo*³⁹ on üldiselt juba aktsepteeritud – ning samas jätta pooltele andmata võimalus kokku leppida mittetäieliku kohustuse tunnustele vastava kohustuse täielikkuses enne selle teket.

Selline lahendusviis oleks küll ilmselgelt keerulisem kui üheseltmõistetavalt sõnastatud keeld või luba ümberkujundamiseks, kuid samas pakuks see kaalutavate põhimõtete märkimisväärselt paremat tasakaalu kui üldine keeld või luba. Sellise kompromissi puhul ei oleks eriti riivatud lepinguvabaduse põhimõte ning juba tekkinud mittetäieliku kohustuse ümberkujundamisel täielikuks oleks kohustatud pool ilmselt teadlik endale võetavate kohustuste sisust, ulatusest ja õigustatud poolele nõudeõiguse andmisest, eriti kuna kohustuse peaks spetsiaalselt täielikuks muutma, see võimaldaks vältida olukordi, kus pool endale teadmatuses väga koormavaid kohustusi võtab.

Lihtne lahendus praktikas täielikkuse probleemi tõusetumise vältimiseks oleks arutlusalune kohustus lihtsalt täita, kuid see pole tihti (kohe) võimalik, näiteks selle tõttu, et võlasuhte poolte võimalused seda ei võimalda. Samuti poleks kohene täitmine juba ainuüksi nende olemusest tulenevalt võimalik mittetäielike kestvusvõlasuhete korral. Ilmselt tuleks küll nentida, et kui

---

³⁹ *Pactum de non petendo* kohta lähemalt osast 6.1.

mõlemal poolel on juba olemas tahe kohustuse täielikuks muutmise kokkuleppe sõlmimiseks, siis on kohustuse tulevikus mittetäitmine arvestatavalt vähemtõenäoline isegi juhul, kui see jääb ümberkujundamise võimaluse puudumise tõttu mittetäielikuks.

3.2. Muud kaalu omavad asjaolud ümberkujundamise lubatavuse hindamisel

Eelnevalt on välja toodud peamised täielikuks muutmise võimalikkust mõjutavad argumendid, kuid selle üle otsustamisel tuleks arvesse võtta veel mõnda olulist asjaolu. Näiteks tuleks mõelda selle üle, millistel eesmärkidel võeti võlaõigusseaduse eelnõust välja seal algselt sisaldunud sõnaselgelt pooltevahelist täielikkuse kohast kokkulepet lubav sätte. Nimelt oli VÕS-i eelnõus sõnaselgelt sätestatud, et „kohustus ei ole enam mittetäielik, kui võlgnik ja võlausaldaja on kokku leppinud, et kohustuse täitmist võib nõuda.⁴⁰” Kui seadusandja tahte kohaselt peaks täielikuks muutmine alati võimalik olema, siis ei oleks nimetatud sätte väljajätmine tõenäoline ega põhjendatud olnud. Seega saaks väljajätmise loogiline eesmärk olla üks kahest variandist: esiteks seisukoht, et täielikuks muutmine ei ole põhimõtteliselt lubatud või teiseks arvamus, et sellise kokkuleppe võimalikkus sõltub konkreetse kaasuse asjaoludest. Esmapiilgul tundub ilmselt esimene variant märgatavalt tõenäolisem ning sellega koosõlas olevat seisukohta on väljendatud ka õiguskirjanduses⁴¹, kuid sellisel juhul tekitab paratamatult kahtlusi asjaolu, et võimalikkuse küsimuse osas ümber otsustamisel oleks õigusselguse seisukohast kindlasti loogiline olnud asendada täielikuks muutmist lubav sätte seda keelavaga, mitte lihtsalt selline küsimus mainimata jätta. Sellise sätte väljajätmise eesmärgiks võiks potentsiaalselt olla täielikkuse kohta käiva kokkuleppe kaasuse asjaoludel põhinev võimaldamine, vähemalt on selline tõlgendus võimalik, kuigi eelnev argumentatsioon seda üheselt ei toeta.

Veel üks arvestatavat kaalumist vääriv asjaolu on seisukoht, et pooltevaheliste mittetäielike kohustuste puhul võib teatud juhtudel jaatada täitmise nõudeõiguse olemasolu võlausaldajal. Õiguskirjanduses on väljendatud seisukohta, et „poolte kokkuleppele kohustuse sissenõutavuse muutmise kohta kohaldatakse seaduses kohustuste kohta sätestatud, hinnates seadusest kõrvalekaldumise vastavust headele kommetele, avalikule korrale ja isiku põhiõigustele“⁴². Tähelepanu vääriv asjaolu, et viidatud on “poolte kokkuleppele kohustuse sissenõutavuse kohta”,

⁴⁰ Võlaõigusseaduse 116 SE I, § 3 1. lause

⁴¹ Vaata P. Varul jt "Võlaõigusseadus, Kommenteeritud väljaanne" Tallinn 2006, lk 17 § 4 punkt 4.1

⁴² I. Kull, M. Käerdi, V. Kõve "Võlaõigus I. Üldosa", Tallinn 2004 lk 28.

mis viitab sõnaselgelt sellele, et pooltevahelise mittetäieliku kohustuse sissenõutavus võib teatud juhtudel sõltuda just võlgniku ja võlausaldaja vahelisest kokkuleppest, kuigi sellise kokkuleppe lubatavus sõltub omakorda konkreetse kokkuleppe välistest väärtustest. Ning kuigi ei ole üheselt selge, kas sissenõutavust saab täielikult kohustuse täielikkuse mõistega samastada, on siiski selge, et sissenõutavus moodustab nii olulise osa mittetäieliku ja täieliku kohustuse vahelisest erinevusest, et kui lubatavaks pidada kokkulepet kohustuse sissenõutavuse osas, tuleks kahtlemata jaatada ka kokkulepet kohustuse täielikuks muutmiseks. Ning isegi kui väljendi „poolte kokkuleppe kohustuse sissenõutavuse kohta” all silmas pidada kõigest üldist kokkulepet (mittetäieliku) kohustuse olemasolu kohta, (tõlgendus, mis sellise sõnastuse puhul tundub üsna ebatõenäoline), on siiski selge, et põhimõtteliselt võib sissenõutavus mingitest kohustusega seotud asjaoludest tuleneda.

Täielikkuse kohta käiva kokkuleppe lubatavuse osas sarnasele tulemusele viiks ka õiguskirjanduses väljendatud seisukoht, et „seadus jätab võimaluse allutada mittetäielik kohustus täielikele kohustustele kehtestatud õiguslikule režiimile”⁴³. Samas allikas on avaldatud igati mõistlik seisukoht, et „sissenõudmise õiguse olemasolu võib tuleneda eeskätt konkreetse mittetäieliku kohustuse olemusest”⁴⁴. Mainitud juhul oleks, vaatamata sellele, et kohustuse täitmist saab nõuda, tegemist siiski mittetäieliku kohustusega ehk kohustusega, mis vastab mittetäieliku kohustuse formaalsetele tunnustele, ehk see tuleneb mõnest õiguslikust alusest, mis on seaduses otseselt sätestatud mittetäieliku kohustuse allikana. Loogiliselt võiks järeldada, et kui kohustuse olemusest võib teatud juhtudel tuleneda kohustuse sissenõutavus ehk funktsionaalselt suures osas selle täielikkus, siis oleks igati mõistlik, kui kohustuse olemusest võiks samamoodi teatud asjaoludel tuleneda täielikkuse kohta käiva kokkuleppe lubatavus. Vastupidine tõlgendus jätkaks regulatsioonist ilmselt väga ebaühtlase ja võimalik, et õiglustunnet riivava mulje.

Lisaks eelnevale sätestab seadus, et pooltevahelised kohustused võivad tuleneda ka (pooltevahelisest) praktikast ja tavast⁴⁵. Kusjuures loogiliselt peaks pooltevahelise kestvusvõlasuhte täitmise käigus väljakujunenud praktika lugema nimetatud suhte sisu piiridesse mahtuvaks ehk siis suhte olemuse osaks. See aga tähendaks seda, et kuna mittetäieliku kohustuse sissenõutavus võib tuleneda poolte vahelise kohustuse olemusest, tuleks sellest järelduvalt jaatada ka võimalust, et kohustuse sissenõutavus (ja potentsiaalne täielikkus) tuleneks pooltevahelisest praktikast. Ilmselt peaks kohustuste pooltevahelisest tavast tulenemise võimalus olema olemas ka mittetäielike

---

⁴³ Vaata P. Varul jt "Võlaõigusseadus, Kommenteeritud väljaanne" Tallinn 2006, lk 17 § 4 punkt 4.3.

⁴⁴ samas

⁴⁵ Võlaõigusseadus, vastu võetud 26.09.2001, jõustunud 01.07.2002, § 23

kohustuste puhul, eriti oluline võiks pooltevaheline tava mittetäielike kohustuste kujunemisel olla mitmesuguste moraalsete kohustuste, näiteks perekonnaliikmete vaheliste suhete puhul, sest selliste suhete puhul tuleb üsna harva ette, et nende täpset sisu oleks konkreetse kokkuleppega piiritletud, mistõttu kujunebki selliste suhete sisu välja aja jooksul poolte vastastikku aktsepteeritud käitumise alusel. Kuna praktika ja tava täiendab seadusest ja lepingust otseselt tulenevaid kohustusi ja tekib selles mõttes õiguslikult reguleerimata ruumis, tundub eriti ebaproportsionaalne see, et poole täielik kohustus võib tekkida sellisest ruumist, kuid mitte juhul, kui alus selle tekkeks on mittetäieliku kohustuse näol juba olemas. Ehk kui jääda seisukohale, et mittetäielikud kohustused võivad pooltevahelisest tavast tuleneda, siis võiks võrdluses eriti kummalisena mõjuda see, kui mittetäieliku kohustuse täielikkus poolte otsesest kokkuleppes tuleneda ei võiks.

Kokkuvõtteks võib öelda, et kui seadusandja eesmärgiks on kas mittetäieliku kohustuse kokkuleppega täielikuks muutmise absoluutne võimalikkus või võimatus, oleks kindlasti parem, kui see reegel oleks sõnaselgelt seaduses kirjas. Kahtlemata teeniks see õigusselguse põhimõtet, samuti on täpselt nii toimitud Eesti mittetäielike kohustuste regulatsiooni eeskujuks võetud seadustikes. Kuna selline võimalus või võimatus peaks juba niikuikii kehtima, ei tooks vastava sätte seadusesse lisamine iseenesest kaasa regulatsiooni muutumist. Hetkeolukorras ei ole eriti lihtne aru saada, millised on seadusest tulenevate lepingu muutmist reguleerivate sätete kohaldamise võimalused mittetäielike kohustuste puhul. Ning isegi kui otsustada muu lahenduse kui üldise võimalikkuse või võimatuse kasuks, oleks hea, kui selgus selle osas oleks olemas.

Lõpetuseks tuleks öelda, et eelnevalt välja pakutud lahendustest oleks ilmselt kõige mõistlikum variant anda võlasuhte pooltele võimalus kokku leppida mittetäieliku kohustuse täielikuks muutmises ainult pärast selle teket ehk „sissenõutavaks“ muutumist. Sellega seoses tekkida võivate vaidluste lahendamiseks võiks sellisele kokkuleppele kehtida näiteks kirjaliku vormi nõue ning tingimus, et tahe kohustuse täielikuks muutmiseks peaks olema väljendatud selgesõnaliselt ja tingimusteta. Nii oleks arvestatud lepinguvabaduse põhimõttega ning pooled oleksid kaitstud ettevaatamatusest kohustuse võtmise eest, samas oleks piisavalt arvestatud ka mittetäielike kohustuste regulatsiooni eesmärgiga.

3.3. Võlatunnistuse andmine mittetäielike kohustuste kohta

Mittetäieliku kohustuse täielikuks muutmise temaga on tihedalt seotud ka võlatunnistuse andmine

mittetäieliku kohustuse olemasolu kohta. Võlatunnistus võib olla kas deklaratiivne või konstitutiivne. Deklaratiivse võlatunnistuse sõlmimise võimaluse sätestab VÕS § 396 lõige 2, konstitutiivset võlatunnistust reguleerib VÕS § 30.

Riigikohus on selgitanud, et võlatunnistus on deklaratiivne, kui sellega üksnes kinnitatakse olemasolevat võlga ja soovitakse vastuväidetest loobumisega lihtsustada selle sissenõudmist⁴⁶. Kuna deklaratiivne võlatunnistus kohustust ei muuda, vaid kannab peamiselt vaid tõendamiskoormise ümberpööramise eesmärki, siis ei ole selle rakendamine mittetäielike kohustuste korral problemaatiline ning VÕS § 396 lõike 2 kohaldamine ei ole seega vastuolus mittetäielike kohustuste olemusega.

Konstitutiivse võlatunnistuse ja mittetäielike kohustuste vahelised seosed on oluliselt keerulisemad. Riigikohtu selgituse kohaselt luuakse konstitutiivse võlatunnistusega iseseisev kohustus kõrvuti kohustusega, mida tunnustatakse, s.t kohustused jäävad kõrvuti eksisteerima⁴⁷. Probleem on aga selles, et võlausaldajal ei ole mittetäielike kohustuste puhul kohustuse sissenõudmise võimalust. Konstitutiivse võlatunnistuse kokkuleppimisel aga tuleb arvesse võtta seda, et kuna VÕS §-s 30 nimetatud võlatunnistus on abstraktne leping, ei saa sellest tulenevale nõudele esitada vastuväiteid, mis tulenevad võlatunnistuse aluseks olevast suhtest⁴⁸. Seega võib konstitutiivse võlatunnistuse kokkuleppimine olla võimalus kohustuse sissenõutavuse saavutamiseks. Konstitutiivse võlatunnistuse abiga mittetäieliku kohustuse sisulise sissenõutavuse saavutamise võimaluse puudumist toetab mitu argumenti. Esiteks, kui võlatunnistust kasutatakse mittetäieliku kohustuse tagamiseks, on see ka ise selle tõttu mittetäielik ning pole seega realiseeritav, selle hindamisel saab teatud määral juhinduda ka konstitutiivse võlatunnistuse sarnasusest garantiile. Seda toetab ka Riigikohtu poolt rõhutatud asjaolu, et võlatunnistusele hinnangu andmisel tuleb arvestada, et võlatunnistuse tähendus määratakse võlatunnistuse sisu ja ulatusega, kusjuures võlatunnistuse sõnastus ei ole määrava tähendusega ning analüüsida tuleb võlatunnistuse andmise põhjust ning eesmärki, samuti lepingueelsete läbirääkimiste asjaolusid, poolte huve jms⁴⁹.

Teiseks võimaluseks oleks see, et kuna seadusele vastavalt kohaldatakse täielike kohustuste kohta käivaid sätteid mittetäielike kohustuste kohta juhul, kui need pole vastuolus mittetäielike kohustuste

---

⁴⁶ Vaata näiteks Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 24. aprilli 2006 otsus 3-2-1-21-06, punkt 15 ja Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 6. veebruari 2012 otsus 3-2-1-149-11

⁴⁷ Vaata Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 24. aprilli 2006 otsus 3-2-1-21-06, punkt 13

⁴⁸ Riigikohtu sellekohast seisukohta vaata eelnevaltmainitud otsusest

⁴⁹ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 17. märtsi 2009 otsus 3-2-1-15-09

olemusega, siis oleks võimalik abstraktse võlatunnistuse kohta käivad sätted üldse kohaldamata ning eitada seega abstraktse võlatunnistuse kokkuleppe võimalust mittetäielikele kohustustele.

Samas, kui asuda mittetäieliku kohustuse täielikuks muutmise lubamise osas (viide vastavale peatükile) jaatavale seisukohale, ei oleks põhjendatud sarnast tagajärge kaasa toova konstitutiivse võlatunnistuse mittelubamine. Võib öelda, et lõplik otsus konstitutiivse võlatunnistuse võimalikkuse ning VÕS § 30 kohaldamise võimalikkuse kohta mittetäielike kohustuste puhul sõltubki otseselt seisukohast mittetäielike kohustuste täielikeks ümberkujundamise võimaluse osas.

4. Tühisust ja tühistamist (kehtetust) reguleerivate sätete kohaldamise erisused ning praktiline vajadus mittetäielike kohustuste puhul

4.1. Tühisuse ja tühistamise aluste hindamise erisused mittetäielike kohustuste puhul

Tehingu tühisust ja tühistamist määratlev üldregulatsioon on sätestatud tsiviilseadustiku üldosa seaduse 4. osa 5. peatükis ning põhimõtteliselt võiks see kohaldatav olla ka mittetäielike kohustuste puhul. Sellegipoolest tuleks käsitleda mõningaid mittetäielikkusest tulenevaid praktilisi erisusi asjaolude hindamisel ning normide kohaldamisel. Kuna tühisust ja tühistamist puudutavad praktilised erisused on suures osas kattuvad, on neid järgnevalt tarbetu kordamise vältimiseks käsitletud koos.

Esimene erisus, mida tühisuse või tühistamise võimaluse olemasolule viitavate asjaolude hindamisel arvesse peab võtma, on see, et teatud mittetäielike kohustuste puhul tuleks neid asjaolusid kohustuste olemusest tulenevalt veidi teisiti hinnata. Tehingu tühisuse üldjuhtumiks on TsÜS §-s 86 sätestatud tehingu tühisus vastuolu tõttu heade kommete või avaliku korruga. Riigikohus on märkinud, et tehingu heade kommete vastasus tuleneb kas tehingu eesmärgi heade kommete vastasusest või ühe poole ebamoraalsest käitumisest tehingu tegemise eesmärgil ning neid asjaolusid tuleb hinnata kogumis.⁵⁰ Tehingu eesmärgi heade kommete vastasuse juhul kohustuse mittetäielikkusest tulenevaid märkimisväärseid erisusi ei ole. Praktilised erisused poole võimaliku

---

⁵⁰ Vaata Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 26. septembri 2006 otsus 3-2-1-80-05, punkt 23 ja Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 13. veebruari 2008 otsus 3-2-1-140-07, punkt 30.

ebamoraalse teingu tegemise eesmärgiga käitumise hindamisel saavad tekkida peamiselt mittetäielike kohustuste omapärast tingitud tavapärasest erinevast hindamisest. Ehk teatud mittetäielike kohustuste tekke aluseks olevate asjaolude hulgas võib olla selliseid asjaolusid, mis tavalise (täieliku) kohustuse puhul tingiks selle tühisuse või tühistatavuse, kuid teatud mittetäieliku kohustuse puhul tulenevad nende olemusest.

Näiteks ühe mittetäielike kohustuste allikate alaliigi – (loata) hasartmängude/kihlvedude – puhul võib ühe või teise poole ebaõige ettekujutus tegelikest asjaoludest tihti ollagi just see asjaolu, mille üle vaieldakse ning millest kihlveo tulemus ja seega ka vastava mittetäieliku kohustuse tekkimine ühele või teisele poolele sõltub. Ning sellisel juhul on poole eksimuses olemise võimalus olemuslik osa sõlmitud kokkuleppest, mistõttu ei saaks sellist eksimust pidada piisavaks aluseks teingu tühistamise õiguse tekkimisele.

Analoogselt potentsiaalset tühistatavust võimaldava eksimuse kokkuleppe olemusest tuleneva teistmoodi hindamisega tuleks ka kokkuleppe tühisust põhjustada võivate asjaolude hindamisel arvesse võtta teatud mittetäielike kohustuste allikaks olevate kokkulepete omapära. Tühisust tingivaks üldaluseks on vastuolu heade kommetega⁵¹. Levinud määratluse kohaselt on „heade kommetega vastuolus oleva käitumise puhul tegemist käitumisega, mis on vastuolus ausalt ja õiglaselt mõtleivate inimeste sündsustundega.“⁵² Ning samamoodi nagu eksimuse puhul, saab ka heade kommete vastasuse osas põhjendatult väita, et teatud asjaolude varjamist või moonutamist, mis muidu oleks ausalt ja õiglaselt mõtlevale inimesele üheselt vastuvõetamatu, saab kihlvedude puhul lugeda kokkuleppe olemuses sisalduva riski osaks ning see ei saa seega põhjustada teingu tühisust.

Siiski ei saa aktsepteeritavaks lugeda igasugust vastaspoole eksitamist. Seda, milline käitumine on veel lubatav, tuleb hinnata kogu lepingu tõlgendamisest lähtudes. Riigikohus on esitanud seisukoha, et lepingu heade kommete vastasus tuleb kindlaks teha koguhinnangu andmise teel, kusjuures arvesse tuleb võtta nii lepingu sisu kui ka lepingu sõlmimise asjaolusid, poolte ettekujutusi, ajendeid ja eesmärke.⁵³ Peamiseks kriteeriumiks, mille alusel saaks hinnata, kas vastaspoole eksitamist või muud sarnast tegevust saaks lugeda teingu tühisust põhjustavaks, võiks olla see, kas

---

⁵¹ Tehingu tühisus vastuolu tõttu heade kommetega on sätestatud tsiviilseadustiku üldosa seaduse (vastu võetud 27.03.2002, jõustunud 01.07.2002) § 86 lõikes 1

⁵² I. Kull jt, "Tsiivilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne" 2010, lk 268, punkt 3.1.1.

⁵³ Vaata Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 24. mai 2001 otsus 3-2-1-76-01

sellist käitumist saab tehingu olemusega kaasnevaks riskiks ja seega lubatavates piirides olevaks pidada või mitte. Selline hindamine peaks muidugi lähtuma konkreetse kaasuse asjaoludest.

Kindlasti tuleks asjaolude hindamisel arvesse võtta mittetäielike kohustuste peamist tunnust: mittetäielikkust ennast. Kuna kohustuste mittetäielikkus tähendab, et võlausaldaja ei saa täitmist võlgnikult nõuda, siis on võlgnik isegi hooletult või eksimuses olles võetud kohustuste täitmisenõude eest kaitstud. Ainuüksi see fakt annab juba küllaldase aluse tühisuse võimalike aluste tavalisest leebemaks hindamiseks.

Võiks selguse huvides veel ära märkida, et mittetäieliku kohustuse olemusest tulenevad praktilised erisused tulevad sisuliselt kõne alla ainult tühisuse üldaluse – see tähendab heade kommete vastasuse – korral, erialuste nagu seadusest tuleneva keeluga vastuolu või tehingu näilisuse korral mittetäielike kohustuste puhul mainimisväärseid erisusi ei ole, sest mittetäieliku kohustuse olemusest ei saa tuleneda asjaolusid, mis saaksid tingida selliste tehingute kehtivuse.

4.2. Mittetäielike kohustuste aluseks olevate tehingute tühistamise praktiline vajadus

TsÜS §-s 90 reguleeritud tehingu tühistamise võimalus on seaduses sätestatud poole kujundusõigusena. Tehingu tühistamise praktiline eesmärk on tavaliselt vabanemine lepingu täitmise kohustusest. Kuna mittetäielike kohustuste puhul täitmise kohustust niikuinii ei ole, siis sellest konkreetsest aspektist lähtudes vastavate kohustuste aluseks olevate tehingute tühistamine tingimata vajalik ei ole. Vaatamata täitmise nõudeõiguse puudumisele sõltumata tühistamisest, on kahtlemata ka palju muid põhjuseid, miks tühistamiseks alust andvate asjaolude ilmnemisel seda teha.

Esiteks võib see, et mittetäielike kohustuste korral on õiguslik suhe olemas, viia selleni, et isik ise või kolmas isik täidab kohustuse kogemata. Kui samade isikute vahel on veel muid kohustusi, võib tekkida segadus selle osas, milline kohustus täidetud on. Samuti on tühistamise aluseks olevad asjaolud tihti sellised, mille tõttu võib tühistamisõigust omava poole jaoks teise poolega ükskõik missuguses õiguslikus suhtes olemine äärmiselt vastumeelne ja ebasoovitav olla, eriti arvestades paljude mittetäielike kohustuste põhinemist isiklikel suhetel. Samuti võiks tühistamisel või tühistamata jätmisel olla kaalu (pooltevahelise) pretsedendi seisukohalt ning vastaspoole edaspidise käitumise mõjutamisel. Seega, kuigi tühistamist ei ole otseselt vaja selleks, et täitmist vältida,

leidub siiski teatud argumente tühistamise võimaluse kasutamise toetuseks.

Sellegipoolest on tühistamisõigust omaval poolel põhimõtteliselt õigus mitte midagi teha. Üks erandsituatsioon, kus tühistamisõigust omaval poolel võiks olla ka kohustus mittetäitmise kavatsuse korral sellest teisele poolele teada anda, oleks see, kui kohustatud pool on näiteks pikema aja jooksul täitnud mingit mittetäielikku kohustust ning saab teatud hetkel teada tühistatavusele alust andvatest asjaoludest ning otsustab nimetatud kohustust edaspidi mitte täita. Sellisel juhul võiks kohustatud poolele hea usu põhimõttest panna kohustada vastaspoolt mittetäitmisest teavitada, kuigi kui tühistamise aluseks on teise poole teadlik tegevus, võib teavitamiskohustuse olemasolus kahelda.

Tühistamise võimalus võiks mittetäielike kohustuste puhul mängida ilmselt reaalsemat rolli juhul, kui mittetäielik kohustus, mis tuleneb tühistatavast tehingust, on juba täidetud. Sellisel juhul annaks tühistamine võimaluse nõuda seaduse⁵⁴ alusel üleantu tagastamist, mis oleks kehtiva mittetäieliku kohustuse puhul seadusest tulenevalt välistatud. Seetõttu on juba täidetud mittetäieliku kohustuse tühistamise näol tegemist ühe praktikas kõige tõenäolisemalt ette tulla võiva mittetäielike kohustuste tühistamise juhtumiga.

Eelnevat kokku võttes tuleb nentida, et vaatamata täitmisnõude esitamise võimatusele mittetäielike kohustuse puhul, võib siiski olla põhjendatud kohustuste aluseks olevate kokkulepete tühistamine ning (praktilise selguse huvides ka) tühisusele tuginemisest teadaandmine. Seega võib öelda, et tühisust ja tühistamist reguleerivad sätted on kohaldatavad igati asjakohased ka mittetäielike kohustuste puhul.

5. Isikute paljususe ja nõude loovutamine erisused mittetäielike kohustuste puhul

Mittetäielike kohustuste puhul nagu muudegi kohustuste puhul võib tekkida olukord, kus kas võlgnikke või võlausaldajaid on rohkem kui üks. Näiteks võib kihlveo ühel poolel olla mitu inimest või võib kihlveol olla rohkem kui kaks poolt, sellisel juhul võib tekkida juhtum, kus mitu on nii võlgnikke kui ka võlausaldajaid. Üheks levinud kõlbeliseks kohustuseks, kus võlgnikke mitu on, on täiskasvanud lapse toetamine vanemate poolt. Kuna mittetäielike kohustuste puhul on isikute

---

⁵⁴ Vastavalt alusetu rikastumise sätetele VÕS § 1028 jj.

paljusus võimalik, kohalduvad mittetäielikele kohustustele ka vastavad sätted. Sellegipoolest on mittetäielike kohustuste puhul vaja arvestada teatud erisustega.

Peamised erisused isikute paljususe regulatsiooni kohaldamisel on tingitud asjaolust, et mittetäielike kohustuste täitmist võlausaldaja nõuda ei saa. Isikute paljususe regulatsiooni üheks väga oluliseks osaks on tekkivate tagasinõuete reguleerimine. Vastavalt VÕS § 69 lõikele 2 läheb kohustuse täitmisega solidaarvõlgnikule üle tagasinõue teiste võlgnike vastu ning vastavalt VÕS §-le 75 tekib teistel solidaarvõlausaldajatel nõue täitmise saanud solidaarvõlausaldaja suhtes. Õiguskirjanduses on tähendatud esimese sätte selgituseks, et „kuna nõude üleminek toimub seaduse alusel, ei muuda nõude üleminek algse võlausaldaja nõude sisu“⁵⁵. Kui tegemist on situatsiooniga, kus mitu on võlgnikke, välistab kohustuse täitnud solidaarvõlgniku tagasinõude ilmselt asjaolu, et tal oleks olnud võimalik jätta kohustus selle mittetäielikkusele viidates täitmata ning seetõttu tal tagasinõudeõiguste teki. Kui aga kohustuse täitnud võlgnik vastuväitest ei teadnud ega pidanudki teadma, tagasinõue tekib, aga teistel võlgnikel on siiski võimalik keelduda tagasinõude rahuldamisest selle mittetäielikkusele viidates. Kuid kui mitu on võlausaldajaid ning kohustus täidetakse ühele neist, tekib küsimus sellest, millisel kujul teistel võlausaldajatel nõue tekib. Ühest küljest peaks seaduse alusel üle minev nõue jääma samasisuliseks, samas rikastuks täitmise saanud võlausaldaja sellisel juhul alusetult. Seetõttu solidaarvõlausaldajate puhul algse kohustuse mittetäielikkus mingit rolli ei mängi.

Algsete nõuete ülemineku juures võib eelnevast olulisemat rolli mängida algse kohustuse olemuse mõju selle ülemineku võimalikkusele. Kuna sellise ülemineku võimalikkuse sõltumine konkreetse mittetäieliku kohustuse olemusest on väga sarnane nõude loovutamise võimalikkuse sõltumisele samast asjaolust, on mõlemat juhtumit järgnevalt analüüsitud koos.

Seadusest tulenevalt võib võlausaldaja nõude võlgniku nõusolekust sõltumata üle anda teisele isikule⁵⁶. Ning nõuet ei või loovutada ainult juhul, kui loovutamine on seadusega keelatud või kui seda pole võimalik nõude sisu muutmata kellelegi teisele peale algse võlausaldaja täita. Mittetäielikud kohustused tulenevad üldiselt suhteliselt isiklikest suhetest (kuigi selle on ka teatud erandeid). Selle tõttu on nende loovutamise võimalused paljudel juhtudel kindlasti piiratud. Näiteks ei saa lubatavaks pidada perekonnaliikmete vaheliste kõlbeliste kohustuste loovutamist perevälistele isikutele (ega ehk isegi teistele perekonnaliikmetele), kuna sellised kohustused on lahutamatult

⁵⁵ Vaata Vaata P. Varul jt "Võlaõigusseadus, Kommenteeritud väljaanne" Tallinn 2006, lk 211 punkt 4.2.1.b

⁵⁶ Vaata võlaõigusseadus, vastu võetud 26.09.2001, jõustunud 01.07.2002, § 164 lõike 1 1. lause

seotud isikutega, kes nende poolteks on. Ja kaheldav on ka muude kõlbeliste kohustuste loovutamise võimalus, sest sellisel juhul kaoks loovutamiseга kõlbeline põhjendus kohustuse olemasoluks.

Ilmselt saaks ka isikliku loomuga kihlvedudest tulenevate mittetäielike kohustuste kohta väita, et need on lahutamatud kokkuleppe sõlminud isikutest. Selliste kohustuste puhul saab üsna kindlasti väita, et nende sisu võlausaldaja vahetumisel muutuks, kuna nende tekkimise eesmärgid on tihedalt seotud võlasuhte algsete poolte isikutega. Seega on üsna selge, et päris paljude mittetäielike kohustuste puhul nõude loovutamise sätete kohaldamist võimalikuks pidada ei saa. Samadel alustel võiks teatud juhtudel jätta kohaldamata ka sätted nõuete ülemineku kohta isikute paljususe korral.

Siiski eksisteerib ka üks tegur, mis mittetäielike kohustuste võlausaldaja vahetumist võlgniku jaoks nii lepingulise loovutamise kui ka seadusjärgse ülemineku korral talutavamaks teeb: selleks on iseenesestmõistetavalt võlgniku õigus kohustuse täitmisest keelduda, mis tähendab, et võlausaldaja isiku vahetumine võlgnikule otseselt koormav ei ole. Ehk kui võlgnikule ei meeldi võlausaldaja vahetumine, on tal olemas üsna selge viis selle väljendamiseks. Seetõttu võiks võlausaldaja vahetumisest võlasuhtele isegi suuremat mõju omada võlgniku vahetumine, kuid sellega seoses tekkivad probleemid peaks kõrvaldama asjaolu, et vastavalt seadusele on võlgniku vahetumiseks võlausaldaja nõusolekut niikuinii vaja⁵⁷. Seega on isikute vahetumist reguleerivate sätete kohaldamine mittetäielike kohustuste puhul küll piiratud, kuid praktikas mitte väga problemaatiline.

6. Mittetäielikele kohustusele sarnased kohustused

6.1. *Pactum de non petendo*

Võlaõigussüsteemis on mitmeid õiguslikke suhteid, mis sarnanevad teatavate oluliste omaduste poolest mittetäielike kohustustega. Kuna konkreetne õiguslik suhe võib seega üheaegselt vastata mitme sellise liigi tunnustele, võib kõne alla vastavate suhete kohta käivate sätete kohaldamine samaaegselt mittetäielike kohustuste regulatsiooniga. Seetõttu on järgnevalt võrreldud mittetäielikke kohustusi ning teatud neile sarnasemaid kohustusi, mille kohta käivate sätete kohaldamine mittetäielikele kohustustele kõne alla tulla võib. Ning sellised mittetäielikele

---

⁵⁷ See nõue tuleneb võlaõigusseadus, (vastu võetud 26.09.2001, jõustunud 01.07.2002) §-st 175

kohustustele sarnaste õiguslikud suhted, mille kohta eriti eraldi regulatsiooni ei ole, võivad siiski täita teatud funktsiooni mittetäielike kohustuste piiritlemisel ja võrdluse pakkumisel, mis võib teatud seadusesätete kohaldamisel abiks olla.

Üheks mittetäielikele kohustustele sarnaseks kohustuseks on *pactum de non petendo* ehk kokkulepe nõuet mitte esitada. Mõiste ise on pärit Rooma õigusest ning tähistas algselt „kokkulepet mitte hageda“⁵⁸, kuid ilmselt pole mingit põhjust, miks sellist kokkulepet ei võiks sõlmida ka nõude väljaspool kohut esitamise kohta. Konkreetselt *pactum de non petendo* kohta Eesti õiguses otsest regulatsiooni ei ole, kuid selle kui sissenõudeõiguse puudumisele vaatamata olemuselt täieliku õigussuhte eristamine mittetäielikust kohustusest võib konkreetse õigussuhte suhtes rakendatavate sätete valikul olulise tähtsusega olla.

Esimene asi, mida *pactum de non petendo* kohta märkida tuleks, on asjaolu, et see erineb negatiivsest võlatunnistusest selle poolest, et kohustus ise jääb edasi kestma, vaatamata sellele, et nõuet esitada ei saa. *Pactum de non petendo* praktiline mõju kohustusele negatiivse võlatunnistuse mõjust muidugi väga palju enamasti ei erine⁵⁹. Nõude kestmajäämine tähendab, et kui kohustus, mille kohta selline kokkulepe sõlmitud on, siiski täita, ei saa täitmisena üleantut tagasi nõuda alusetu rikastumise sätete alusel. Niisiis sarnaneb *pactum de non petendo* mitmete oluliste sisuliste tunnuste poolest mittetäielikule kohustusele.

Pactum de non petendo on põhimõtteliselt vormivaba, kuigi kui konkreetne kokkulepe käib mõnes teises vormis sõlmitud lepingu kohta, võib vajalik olla *pactum de non petendo* sõlmimine samas vormis. Kuna *pactum de non petendo* jaoks ei ole ette nähtud kindlat vorminõuet, võib tihti ette tulla vaidlusi selle osas, kas poole avaldusi sellena tõlgendada saab või mitte⁶⁰. Tihti võib *pactum de non petendo* olla vastastikune, olles sõlmitud pooltevaheliste suhete lihtustamiseks.

Pactum de non petendo erineb mittetäieliku kohustusest mitme olulise asjaolu poolest, mida õiguskirjanduses *pactum de non petendo* kohta märgitud on. Peetakse lubatavaks, et see võib olla sõlmitud ka teatud tähtjaks⁶¹. Samuti võib see olla tingimuslik, näiteks võib see olla keelatud vaidluse kohtuvälise protseduuri läbiviimise tagamiseks⁶². Niisiis ei pruugi see olla püsiv takistus

---

⁵⁸ A. Berger "Encyclopedic Dictionary of Roman Law" 1953, page 615

⁵⁹ H.J. Roby „Roman Private Law in the Times of Cicero and of the Antonines“ Volume 2, 1902, page 61

⁶⁰ Absa Bank Beperk v Mbuli (3097/05) [2005] ZAGPHC 55 (16 May 2005), internetis saadaval

<http://www.saflii.org/za/cases/ZAGPHC/2005/55.html>

⁶¹ A. Berger "Encyclopedic Dictionary of Roman Law" 1953, page 675

⁶² K. P. Berger "Private Dispute Resolution in International Business: Negotiation, Mediation, Arbitration -

kohustuse täitmise nõudmisele. Samuti võib oluline olla asjaolu, et *pactum de non petendo* kokkulepe sisaldab endas tihti ilmselt ka muid tingimusi või kokkulepitavaid asjaolusid. See ja kokkuleppe enda sõlmimise asjaolud võivad anda teatud juhtudel alust kokkuleppes taganemisest, mis kõrvaldaks samuti täitmise nõudmise takistuse. *Pactum de non petendo* võib olla seotud ka ühe konkreetse isikuga, kellele nõuet esitada ei saa⁶³. Ilmselt oleks võimalik sõlmida *pactum de non petendo* ka vaid ühe võlgiku suhtes mitme solidaarvõlgniku hulgas, mis tähendaks, et nõude esitamise võimalus teiste solidaarvõlgnike suhtes jääks alles⁶⁴; see ei välistaks muidugi hilisemat regressinõuet. Veel üks erinevus on see, et kui *pactum de non petendo* on sõlmitud vaid nõude kohtus esitamise kohta, peaks siiski olema võimalik näiteks nõuet tasaarvestada või kohustuse täitmist väljaspool kohut nõuda. Samuti saab *pactum de non petendo*'t hilisema kokkuleppega muuta või tühistada⁶⁵.

Niisiis, lõppkokkuvõttes on *pactum de non petendo* lihtsalt pooltevaheline kokkulepe nõude maksmapanemise asjaolude suhtes, mitte aga õigussuhet olemuslikult mittetäielikuks muutev kokkulepe.

6.2. Kohustus, mille täitmise tähtaeg pole veel möödunud.

Veel üheks kohustuse liigiks, mis mõneti mittetäielikele kohustustele sarnaneb, on kohustus, mille täitmise tähtaeg pole veel möödunud. Vastavalt seadusele ei või võlausaldaja nõuda kohustuse täitmist enne tähtpäeva ehk enne seda, kui kohustus on muutunud sissenõutavaks⁶⁶. Samas on võlgnikul üldiselt õigus kohustus ennetähtaegselt täita, seda juhul, kui võlausaldajal ei ole õigustatud huvi täitmisest keelduda. Ning kui võlgnik juba kohustuse ennetähtaegselt täitnud on, ei ole tal võimalik nõuda kohustuse täitmiseks üleantu tagastamist, sest see on üle antud kehtiva õigussuhte alusel. Niisiis on kohustustel, mille täitmise tähtpäev pole veel saabunud, ning mittetäielikel kohustusel mainimisväärseid sarnasusi. Ning kohustuse ennetähtaegse täitmise puhul saaks sellest tinglikult rääkida ka kui kõlbelisest kohustusest, mille täitmine vastab üldisele arusaamale, sest õiguslik alus täitmiseks on juba olemas. Sellegipoolest on ennetähtaegselt täidetavate kohustuste puhul tegemist mittepüsivate ja mitte sisust tulenavte karakteristikutega,

---

Handbook", page 130

⁶³ A. Berger "Encyclopedic Dictionary of Roman Law" 1953, page 615

⁶⁴ Samas, lk 445

⁶⁵ A. Berger "Encyclopedic Dictionary of Roman Law" 1953, page 615

⁶⁶ Vaata Võlaõigusseadus, vastu võetud 26.09.2001, jõustunud 01.07.2002 § 82 lõige 7 ja § 84

mistõttu nende mittetäielikeks kohustuseks lugemine eriti põhjendatud ei ole. See aga ei välista nende kui mittetäielikele kohustustele väga sarnaste kohustuste kohta kehtivate seisukohtade arvessevõtmist mittetäielike kohustuste sisustamisel.

6.3. Kinkeleping.

Veel üheks mittetäielike kohustuse sarnaseks kohustuste allikaks on kinkeleping. Vastavalt seadusele on kinkeleping leping, millega üks isik (kinkija) kohustub tasuta teisele isikule (kingisaaja) üle andma talle kuuluva eseme ja tegema võimalikuks omandi ülemineku kingisaajale või tasuta varalisest õigusest kingisaaja kasuks loobuma või muul viisil kingisaajat rikastama⁶⁷. Üheks õiguskirjanduses mainitud asjaoluks, mis kinkelepingut ja mittetäielikke kohustusi tihedalt seob, on asjaolu, et kinkelepingu puhul on tegemist lepinguga, millega tihti täidetakse moraalseid kohustusi⁶⁸. Moraalsed (ehk kõlbelised) kohustuseks on teatavasti üheks mittetäielike kohustuste olulisemaks alaliigiks ning just neil on mittetäielike kohustuste hulgast kõige rohkem mitmesuguseid kokkupuutepunkte kinkelepinguga.

Kõrvalepõike korras olgu öeldud, et *Common law* maades ollakse kinkelepingu täitmise sissenõutavuse osas seisukohal, et see, et kinkelubadused on moraalselt siduvad, on ise põhjuseks, miks seadusega neid jõustama ei peaks, kuna nende sissenõutavaks muutmine asetaks pearõhu mitte kinke aluseks olevale (isiklikule) suhtele, vaid kingitava objekti väärtusele⁶⁹. Sellegipoolest jõustatakse mõnikord selliseid lubadusi, kui need on mõeldud moraalse kohustuse täitmiseks⁷⁰.

Kinkelepingu kehtivuse üheks oluliseks seadusest tulenevaks tingimuseks on see, et kinkija avaldus endale kinkelepingust tulenevate kohustuste võtmiseks peab olema tehtud kirjalikult⁷¹; või siis peab kinkelepingu kehtivuseks leping täidetud olema. Eelnevast tuleneb õiguskirjanduses tehtud järeldus, et „lubadus midagi tasuta üle anda või kedagi muul viisil rikastada, mis ei ole tehtud kirjalikult ega ole ka täidetud, ei too kaasa õiguslikke tagajärgi“⁷². Seda tuleks ilmselt mõista tähenduses, et sellisel juhul ei teki just kinkelepingule omaseid õiguslikke tagajärgi, sest kui analüüsida vaadeldavat situatsiooni mittetäielike kohustuste kontekstis, siis võib tuua paraleeli, et lubadusele

⁶⁷ Võlaõigusseadus, vastu võetud 26.09.2001, jõustunud 01.07.2002, § 259 lg 1

⁶⁸ Vaata P. Varul, I. Kull. *et al.* "Võlaõigusseadus II. Kommenteeritud väljaanne". 2007, § 259 punkt 3.1.

⁶⁹ R. Hyland „Gifts: A Study in Comparative Law“, page 322, section 657

⁷⁰ R. Hyland „Gifts: A Study in Comparative Law“, page 139 section 235

⁷¹ Võlaõigusseadus, vastu võetud 26.09.2001, jõustunud 01.07.2002, § 261 lõige 1

⁷² P. Varul, I. Kull. *et al.* "Võlaõigusseadus II. Kommenteeritud väljaanne." 2007, lk 121 § 259 punkt 3.3.

vaatamata kehtivat sissenõutavat kohustust küll ei ole, kuid täidetut ei saa alusetu rikastumise sätete alusel tagasi nõuda, sest täitmine oli toimunud õiguslikul alusel. Niisiis on kirjeldatud situatsioon üsna sarnane mittetäielikule kohustusele omase olukorraga.

Eelnev illustreerib hästi asjaolu, et piirid kinkelepingu ja mittetäielike (kõlbeliste) kohustuste vahel on kohati väga hägused või puuduvad üldse. Selle loogiliseks põhjenduseks on see, et kinkelepingud ja kõlbelised kohustused on tihti motiveeritud sarnastest põhjustest ning need põhjused on vaid harva puhtmajanduslikud. Reeglina põhinevad sellised õiguslikud suhted kinkija või võlgniku soovil soodustatud isikut isiklikest, emotsionaalsetest ja altruistlikest kavatsustest motiveerituna toetada. Niisiis, kuna asjaolud selliste õiguslike suhete tekkimiseks on tihti üksteisest eristamatud, on paratamatu tagajärg see, et tekkivad suhted üksteisega palju ühiseid jooni jagavad.

Kui üldiselt on kinkeleping kõige tihedamalt seotud just kõlbeliste kohustustega, siis loata hasartmängust (näiteks kihlveost) tulenevaid kohustusi sisaldavad lepingut saaks põhimõtteliselt võrrelda tingimusliku kinkelepinguga. Mõlema puhul tekiks võlgnikule kohustus alles teatud sündmuse toimumisel. Tingimuslikust kinkelepingust ja kihlveost tulenevatel kohustustel on siiski ka olulisi erisusi, mille hulgast võiks välja tuua erinevad alused lepingust taganemisest ning muidugi ka kinkelepingust tuleneva kohustuse täielikkuse.

Sellel poolt tuleb ilmselt tihti ette olukordi, kui poolte kokkulepe vastab korraga nii kinkelepingu kui ka mittetäielikke kohustusi tekitava kokkuleppe tunnustele. Eriti tõenäoline on see situatsioonis, kus mittetäielik kohustuse loov kohustustehing ning selle täitmiseks tehtud käsutustehing kinke kujul on vormistatud ühtse dokumendina. Sellisel juhul tuleks põhimõtteliselt lähtuda VÕS § 1 lõikest 2 ja kohaldada nende lepinguliikide kohta seaduses sätestatud üheaegselt, välja arvatud sätteid, mille üheaegne kohaldamine ei ole võimalik või mille kohaldamine oleks vastuolus lepingu olemuse või eesmärgiga. Kuna pärast täitmist mittetäieliku kohustuse täitmiseks saadut alusetu rikastumise sätetele tuginedes tagasi nõuda ei saa ning ka kinkelepingu puhul mitte, siis peaks kohaldatavate sätete valik kõige suuremat rolli mängima enne täitmist, sest sellisel juhul oleks õigustatud isikul (kirjaliku) kinkelepingu puhul õigus kohustuse täitmist nõuda, mittetäieliku kohustuse puhul tal selline võimalus puuduks. Teine olukord, kus kohaldatava regulatsiooni valik võiks suurt rolli mängida, on lepingust taganemise olukord, mille puhuks on kinkelepingu kohta muude lepingutega võrreldes sätestatud suhteliselt ulatuslikud lisavõimalused. Üks situatsioon, kus kinkelepingu ja kõlbeliste kohustuste sarnasuse tõttu võiks mittetäielike kohustuste puhul kaaluda tavalisest veidi erineva regulatsiooni kohaldamist, on kõlbeliste kohustuste täitmiseks üleantu

tagasinõudmine saaja jämeda tänamatuse tõttu, vaatamata sellele, et seaduses mittetäielike kohustuste jaoks sellist tühistamisalust ette nähtud pole.

Niisiis on selge, et kinkeleping ja mittetäielikke kohustusi tekitavad tehingud omavad palju sarnasusi ning on sarnastest põhjustest motiveerituse tõttu üksteisega suhteliselt tihedalt seotud. Seega on tihti põhjendatud kinkelepingut reguleerivate sätete arvesse võtmine mittetäielike kohustuste sisustamisel.

6.4. Tasuta kasutamise leping.

Üheks kinkelepinguga sarnaseks lepinguks, mille kohta käivaid sätteid teatud mittetäielike kohustuste puhul arvesse võiks võtta, on tasuta kasutamise leping. Tasuta kasutamise lepinguga kohustub üks isik andma teisele isikule üle eseme tasuta kasutamiseks⁷³. Õiguskirjanduses on rõhutatud, et „tasuta kasutamise lepingut eristab kinkelepingust eelkõige omandi ülemineku kokkuleppe puudumine“⁷⁴, kuid asjade üleandmist saab samuti kasutada erinevate kõlbeliste kohustuste täitmiseks. Tasuta kasutamislepingu puhul võiks mainida seda, et kasutaja võib reeglina eset kasutada üksnes lepingus ette nähtud viisil⁷⁵, mis sarnaneb samuti situatsioonile, kus isik toetab lähedast sellega, et annab talle tasuta kasutamiseks mingi eseme (näiteks annab kasutamiseks eluaseme lähedasele, kelle suhtes tal ülalpidamiskohustust pole, kuid kellel puuduvad (ajutiselt) vahendid endale eluaseme muretsemiseks). Sellegipoolest eristab tasuta kasutamise lepingut mittetäielikke kohustusi põhjustavast tehingust see, et tasuta kasutamise lepinguks tuleb lugeda ainult niisugused kokkulepped, milles on tuvastatav lepingu sõlmimise tahe⁷⁶. Seega tuleb konkreetsel juhtumitel hinnata, kas pooled on soovinud endale võtta õiguslikult siduvaid kohustusi. Teatud juhtumitel võib olla äärmiselt keeruline kõlbelise kohustuse ja kasutamislepingu aspektide eristamine, mistõttu võib sarnaselt kinkelepinguga tulla kõne alla sätete üheaegne kohaldamine, seda muidugi ulatuses, mida lubavad mittetäieliku ja täieliku kohustuse erinevused.

6.5. Toetamislepingute regulatsiooni arvestamine mittetäielike kohustuste korral.

⁷³ Definiitsioon pärineb Võlaõigusseadus (vastu võetud 26.09.2001, jõustunud 01.07.2002) § 389 lõikest 1

⁷⁴ P. Varul, I. Kull. *et al.* "Võlaõigusseadus II. Kommenteeritud väljaanne." 2007, § 389 punkt 3.6.2.

⁷⁵ Võlaõigusseadus, vastu võetud 26.09.2001, jõustunud 01.07.2002, § 392 lõige 1

⁷⁶ P. Varul, I. Kull. *et al.* "Võlaõigusseadus II. Kommenteeritud väljaanne." 2007, § 389 punkt 3.1.

VÕS-i 5. peatükis reguleerib toetamislepinguid, milleks on elurendiseleping ning ülalpidamisleping. Kuna elurendiselepingja ülalpidamisleping on üsna sarnased, on neid järgnevalt mittetäielike kohustustega seostatud ühiselt. Elurendiselepinguks on leping, millega „kohustub üks isik (elurendise andja) maksma teisele lepingupoolele või kolmandale isikule (elurendise saaja) elurendise andja, elurendise saaja või muu isiku eluaja jooksul perioodiliselt teatud rahasumma või andma üle muid liigitunnustega piiritletud esemeid (elurendis)“⁷⁷. Ülalpidamislepingut on seaduses defineeritud kui lepingut, millega „kohustub üks isik (ülalpeetav) andma teise isiku (ülalpidaja) omandisse või kasutusse vara või teatud esemed ja ülalpidaja kohustub ülalpeetavat viimase eluaja või muu kokkulepitud aja jooksul ülal pidama ja hooldama“⁷⁸. Nagu kahest eelnevast definitsioonist ning juba VÕS-i 5. peatüki pealkirjast lähtub, on käsitletavate lepinguliikide eesmärgiks õigustatud isiku majanduslik toetamine. Õigustatud isikule vajalike elatusvahendite tagamist on nimetatud eesmärgina nii elurendise⁷⁹ kui ka ülalpidamislepingu⁸⁰ puhul.

Sama eesmärki kannavad tihti ka mittetäielike kohustuste üheks peamiseks liigiks olevad kõlbelised kohustused. Kõlbeliste kohustuste näidetena on õiguskirjanduses mainitud täiskasvanud lapse toetamist rahaliselt õpingute ajal⁸¹ ja kauaaegsele töötajale tööandjapoolse lisapensioni maksmist⁸². Nimetatud näidete puhul on nagu ka toetamislepingute tegemist kestvuslepingutega. Niisiis saab toetamislepinguid ja kõlbelisi kohustusi väga sarnasteks pidada. Kuna eelnevalt mainitud kõlbeliste kohustuste puhul üldiselt märkimisväärset vastukohustust ei ole, on sarnasus eriti suur elurendiselepingu puhul, mis seaduse kohaselt on eelduslikult tasuta.

Siiski on toetamislepingute ja mittetäielike kohustuste vahel ka olulised erinevused. Esimesena tuleks kindlasti välja tuua asjaolu, et toetamislepingute puhul on tegemist täielike kohustustega. Praktilisest vaatenurgast on käibevoimelisuse olemasolu või puudumine kahtlemata võtmeküsimuseks. Toetamislepingute täielikkusest tuleneb ka teine oluline erinevus mittetäielike kohustustega võrreldes, selleks on õiguskaitsevahendite kasutamise võimalikkus⁸³. Kindlasti võiks veel ära mainida, et kui mittetäielike kohustuste kokkuleppimine on vormivaba, siis toetamislepingute puhul on seaduses ette nähtud konkreetsed vorminõuded: elurendiselepingu puhul VÕS §-s 570 sätestatud kirjaliku vormi nõue ning ülalpidamislepingu puhul VÕS §-s 573 sätestatud

⁷⁷ Võlaõigusseadus, vastu võetud 26.09.2001, jõustunud 01.07.2002, § 568 lõike 1 1. lause

⁷⁸ Võlaõigusseadus, vastu võetud 26.09.2001, jõustunud 01.07.2002 § 572 lõige 1

⁷⁹ P. Varul, I. Kull. *et al.* "Võlaõigusseadus II. Kommenteeritud väljaanne." 2007, lk 616, punkt 3.1.

⁸⁰ P. Varul, I. Kull. *et al.* "Võlaõigusseadus II. Kommenteeritud väljaanne." 2007, lk 624, punkt 3.1.

⁸¹ Vaata P. Varul jt "Võlaõigusseadus, Kommenteeritud väljaanne" Tallinn 2006, lk 18, § 4 punkt 4.2.2.

⁸² A.S. Hartkamp, M. Tillema „Contract Law in Netherlands“ 1995, page 62, subsection 49

⁸³ Õiguskaitsevahendite rakendamise võimalikkuse küsimust on põhjalikumalt käsitletud osades 2.2. ja 2.3.

notariaalse tõestamise nõue. Nii elurendiselepingu kui ka ülalpidamislepingu puhul on vorminõude olulise eesmärgina õiguskirjanduses nimetatud kohustuse võtja kaitsmist läbimõtlema lepingusõlmimise eest⁸⁴. Mittetäielike kohustuste puhul kaitseb kohustuse võtjat peamiselt asjaolu, et isegi kui ta on endale kohustuse võtnud, ei saa teda sundida seda täitma ning kahjulikud tagajärjed on tema jaoks seega välditavad.

Praktikas ei tohiks mittetäielike kohustuste eristamine toetamislepingutest väga problemaatiline, seda isegi vaatamata nende väga suurtele sarnastustele. Kuna toetamislepingud on potentsiaalselt väga pikaajalised ning elatusvahendite tagamine võib kohustatud isikule üsna koormav olla, peab poolte tahe just selliseid kohustusi endale võtta olema selgelt väljendatud ning vorminõue aitab lepinguliigi määramise ja tõendamise osas segadust vältida.

Toetamislepingute peamiseks eesmärgiks on pakkuda õigustatud isikule kindlust ning mittetäielike kohustuste puhul võlausaldajal kindlust lepingu täitmise suhtes sissenõudeõiguse puudumise tõttu ei ole. Kuigi toetamislepingud ja teatud kõlbelised kohustused võivad olla sisu poolest äärmiselt sarnased, välistab esimestest tulenevate kohustuste täielikkus selle, et võiks tekkida juhtum mittetäielike kohustuste ning toetamislepingute regulatsiooni üheaegseks kohaldamiseks. Seega võib öelda, et VÕS 5. peatüki kohaldamine mittetäielikele kohustustele praktiliselt võimalik ei ole.

6.6. Mittetäielike kohustuste piiritlemine kaitsekohustustest.

Veel üheks mittetäielike kohustustega mõneti sarnaseks kohustuseks on kaitsekohustused. Kaitsekohustust on defineeritud kui „kohustust arvestada võlasuhte teise poole õiguste ja huvidega“⁸⁵. Sellest lähtuvalt on järeldatud, et „sellise kohustuse täitmist ei saa pool kohustuse olemuse tõttu nõuda“⁸⁶. Sissenõudmise õiguse puudumine kohustuse olemuse tõttu on mittetäielike kohustuste peamine eripärane omadus, niisiis on kaitsekohustused sellest aspektist väga mittetäielike kohustuste sarnased. Sellegipoolest on kaitsekohustuse näol tegemist täieliku kohustusega ning pool peab seda täitma, vastasel juhul on võimalik temalt nõuda rikkumisega tekitatud kahju hüvitamist. Vastutus kohustuse mittetäitmise eest eristab kaitsekohustusi mittetäielikest kohustustest, viimaste puhul on vastutus väga piiratud, lähemalt on seda käsitletud

⁸⁴ P. Varul, I. Kull. *et al.* "Võlaõigusseadus II. Kommenteeritud väljaanne." 2007, § 570 lk 621 punkt 1 ja § 573 lk 626 punkt 1

⁸⁵ I. Kull, M. Käerdi, V. Kõve "Võlaõigus I. Üldosa", Tallinn 2004, lk 24

⁸⁶ P. Varul, I. Kull. *et al.* "Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne." Tallinn 2006, lk 226, punkt 4.1.

töö osas 2.2. Samuti on mittetäielik kohustus tavaliselt täitmiskohustus ehk kohustus teha mingi teha või teost hoiduda.

Õiguskirjanduses on rõhutatud ka kaitsekohustuste ja mittetäielike kohustuste erinevat eesmärki. Kaitsekohustuse eesmärk on teise poole õigushüve kaitsmine, mittetäieliku kohustuse eesmärk anda moraalset sisuga kohustusele juriidiline tähendus⁸⁷. Sellegipoolest võivad kaitsekohustused mittetäielike kohustustega tihti kaasneda, kuigi sellised juhul võib põhikohustuse mittetäielikkuse tõttu ka nende mittetäielikuks pidamist kaaluda.

Kokkuvõttes võib öelda, et kui teatud eelnevalt käsitletud lepinguliikide puhul saab öelda, et teatud juhtumitel võivad asjaolud viidata sellele, et kohustus vastab nii mittetäielike kohustuste kui ka näitekis kinklepingu tunnustele ning seega tuleb vastavaid sätteid võimaluse piires üheaegselt kohaldada, siis kaitsekohustuste puhul on selline juhtum äärmiselt ebatõenäoline, kuna sellisel juhul puuduks mittetäielike kohustuste praktiline funktsiooni (täitmisele õigusliku aluse andmise) täitmise vajadus. Niisiis jagavad kaitsekohustused mittetäielike kohustustega küll püsivat täitmise nõudmise võimatuse omadust, kuid sellega nende sarnasused suures osas piirduvad.

---

⁸⁷ P. Varul, I. Kull. *et al.* Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne." Tallinn 2006, lk 226, punkt 4.1.

4. Kokkuvõte:

Eelnevalt on tehtud ülevaade olulisematest küsimustest, mis seaduses täielike kohustuste kohta sätestatu kohaldamisel mittetäielikele kohustustele tekkida võivad. Ja nagu eelnevast selgub, tuleneb mittetäielike kohustuste sissenõutamusest ning selle põhjuseks olevast seadusandja soovimatusest selliste kohustuste täitmist tagada mitmeid olulisi erisusi. Silmas pidada tuleb ka seda, et vaatamata sellele, et üldjuhul on käesolevas töös tehtud järeldused sätete kohaldamise osas kehtivad, on mittetäielikud kohustused nii mitmekesised, et on konkreetsete mittetäielike kohustuste puhul tuleb arvesse võtta ka seda, et konkreetse kohustuse olemus võib tingida eelnevalt esitatust veidi teistsuguse kohaldamise vajaduse.

Käesoleva töö kõige olulisemaks järelduseks on kahtlemata tehtud ettepanek mittetäielike kohustuste täielikuks kujundamise võimalikkuse osas. On üsna selge, et Eesti praegune regulatsioon sellele küsimusele piisavalt selget vastust ei paku, kuid segaduse vältimiseks oleks kasulik konkreetse seisukoha väljendamine seaduses. Seda oleks vaja, sõltumata sellest, milline see seisukoht on ehk kas pidada ümberkujundamist lubatavaks või mitte. Konkreetselt soovitaksin vahepealset varianti, ehk ilmselt oleks kõige mõistlikum variant anda võlasuhte pooltele võimalus kokku leppida mittetäieliku kohustuse täielikuks muutmises ainult pärast selle teket ehk „sissenõutavaks“ muutumist. Potentsiaalsete vaidluste vältimiseks võiks sellisele kokkuleppele rakendada kirjaliku vormi ning ümberkujundamise tahte selgesõnalise väljendamine nõuet. Kui seadusandja on soovinud ümberkujundamise võimalikkuse osas teistsugust lahendust, peaks vastav lahendus juba praegu kehtima ning selle selgesõnalise väljenduse lisamine seadusesse ei vajaks seaduse tegelikku muutmist, küll aitaks kaasa õigusselguse parandamisele.

Applying the Provisions of Law Concerning Obligations to Imperfect Obligations

Summary

Imperfect obligations, also known as natural obligations are obligations which the obligor may perform but the performance of which cannot be required by the obligee. Main types of imperfect obligations in Estonian law are obligations arising from gambling, moral obligations, obligations assumed to secure performance of an imperfect obligation and obligations which is an imperfect obligation pursuant to law. This paper deals with analyzing the option of applying the provisions of law concerning obligations to imperfect obligations. According to the Law of Obligations act § 4 section 4 such provisions are applicable unless the application of such provisions is contrary to the nature of the imperfect obligation. Therefore it is necessary to evaluate, which provisions are in accordance with the nature of the imperfect obligation and which are not.

The main groups of provisions analyzed in the context of applicability concern non-performance and legal remedies, converting an imperfect obligation into a perfect obligation which can be enforced, also provisions concerning invalidity of transactions. In addition, an overview of some other obligations somewhat similar to imperfect obligations is given, because it is likely that those similarities may dictate the need to apply some of the provisions concerning these similar obligations to imperfect obligations.

The main result of this paper is the suggestion about the option to convert imperfect obligations into perfect obligations. At the moment, the existence or lack of such an option is not clear enough. Therefore, a provision regulating this issue should be added to the § 4 of the Law of Obligations Act. In this paper, it is suggested that parties should be able to convert an imperfect obligation into a perfect obligation if an imperfect obligation already exists.

In conclusion, this paper should provide rather clear guidelines concerning application of the provisions of law concerning obligations to imperfect obligations. Still, the nature of individual imperfect obligations should also be taken into account.

Kasutatud allikad

Kasutatud kirjandus

1. Berger, A. "Encyclopedic Dictionary of Roman Law" 1953
2. Berger, K.P. "Private Dispute Resolution in International Business: Negotiation, Mediation, Arbitration"
3. Gordley, J. "The Enforceability of Promises in European Contract Law" 2001
4. Hartkamp, A.S., Tillema, M. „Contract Law in Netherlands“ 1995
5. Hyland, R. „Gifts: A Study in Comparative Law“ 2009
6. Kull, I.; Kõve, V.; Varul, P.; Käerdi M. “Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne" Tallinn 2010
7. Kull, I.; Käerdi, M.; Kõve, V. "Võlaõigus I. Üldosa", Tallinn 2004
8. Roby, H.J. „Roman Private Law in the Times of Cicero and of the Antonines“ Volume 2, 1902
9. Varul, P.; Kull, I.; Kõve, V.; Käerdi, M.; Saare, K. "Tsiviilõiguse üldosa. Õigusteaduse õpik." 2012
10. Varul, P.; Kull, I.; Kõve, V.; Käerdi, M. “Võlaõigusseadus I, Kommenteeritud väljaanne” Tallinn 2006
11. Varul, P.; Kull, I.; Kõve, V.; Käerdi, M. “Võlaõigusseadus II, Kommenteeritud väljaanne” Tallinn 2007

Kasutatud normatiivmaterjal

1. Hasartmänguseadus, 15.10.2008 - RT I 2008, 47, 261; RT I, 29.06.2012, 2
2. Tsiviilkohtumenetluse seadustik 20.04.2005 – RT I 2005, 26, 197; RT I, 22.03.2013, 9
3. Tsiviilseadustiku üldosa seadus 27.03.2002 – RT I 2002, 35, 216; RT I, 06.12.2010, 1
4. Võlaõigusseadus 26.09.2001 – RT I 2002, 53, 336; RT I 08.07.2011, 6
5. Saksa tsiviilseadustik - Bürgerliches Gesetzbuch
6. Hollandi tsiviilseadustik – Burgerlijk Wetboek

Kasutatud kohtupraktika

1. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsus 3-2-1-137-10, 20. detsember 2010
2. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsus 3-2-1-102-07, 7. november 2007
3. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsus 3-2-1-85-09, 26. oktoober 2009
4. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsus 3-2-1-137-05, 21. detsember 2005
5. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsus 3-2-1-134-05, 5 detsember 2005
6. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsus 3-2-1-21-06, 24. aprill 2006
7. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsus 3-2-1-149-11, 6. veebruar 2012
8. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsus 3-2-1-15-09, 17. märts 2009
9. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsus 3-2-1-80-05, 26. september 2006
10. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsus 3-2-1-140-07, 13. veebruar 2008
11. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsus 3-2-1-76-01, 24. mai 2001
12. Absa Bank Beperk v Mbuli (3097/05) [2005] ZAGPHC 55 (16 May 2005)

Muud kasutatud allikad

1. Võlaõigusseaduse eelnõu 116 SE I

Kasutatud lühendid

HasMS – hasartmänguseadus

TsÜS – tsiviilseadustiku üldosa seadus

VÕS

–

võlaõigusseadus

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Glen Roosaar (sünnikuupäev: 21.09.1986)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Seaduses kohustuse kohta sätestatu kohaldamine mittetäielikele kohustustele“,

mille juhendaja on prof. Irene Kull

6.7. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

6.8. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

7. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

8. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 13.05.2013